

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΙΔΙΟΧΤΗΤΗΣ & ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ : ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ, Γ. ΦΤΕΡΗΣ,
ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΚΔΟΣΗ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ Χ. ΓΑΝΙΑΡΗΣ Σ.ΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 3

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΞΑΜΗΝΟ Β')

ΑΡΙΘ. 743 (ΦΥΛ. 4)

Σάββατο, 14 Αυγούστου 1921

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : Νουμάς και Ψυχάκης.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΝΘΕΜΗΣ : Στο δρόμο.

Ο ΝΟΥΜΑΣ : Φαινόμενα και Πράγματα.

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΔΙΝΟΣ : Πατέρα μου, γλυκὲ πατέρα....

Α. ΤΡΑΝΟΣ : 'Απ' ἀφορμὴ ἑνὸς μνημόσυνου.

ΦΟΥΛΜΕΝ : Τῆς μοναξιάς μου.

ΑΔΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ : Μπρουνσός (Συνέχεια).

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ : Ἡ δεύτερη ἀνοιξή (συνέχεια)

ΑΠΟ ΒΑΘΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΘΜΑΔΑ : Ἡ Κοινὴ Γνώμη.—Γιὰ τοὺς ποιητὲς μας.—Τί γράφουν οἱ ἄλλοι.—Χωρὶς γραμματόσημο.

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΑΣ μετὸ «Ἀθηναϊκὸ Βιβλιοπωλεῖο», ἀποφασίστηκε ὁ «Νουμάς» νὰ βγαίνει, ἀπὸ τὴν 1η τοῦ ἐρχόμενου Ὀχτώβριου, ἀπὸ τοὺς ταχτικoὺς συντάκτες του καὶ ἀπὸ ἄλλους λογοτέχνες ποὺ θὰ συνεργαστοῦνε γιὰ νὰν τοῦ δώσουνε μορφὴ καθαρῶς λογοτεχνικὴ, ἀποκλείοντας τὴν πολιτικὴν ὀλότελα ἀπὸ τὶς στήλες του.

Ὁ «ΝΟΥΜΑΣ» θὰ βγαίνει ταχτικὰ στὴν 1 καὶ στὶς 15 κάθε μῆνα, σὲ χαρτὶ καλὸ, μετὰ 16 δίστηλες πυκνοτυπωμένες σελίδες καὶ μετὰ τετρασέλιδο χρωματιστὸ ἐξώφυλλο.

Ὁ «ΝΟΥΜΑΣ» δὲ θὰ πουλιέται πιά φύλλο φύλλο μὰ θὰ στέλνεται μοναχὰ στέδς συντρομητὲς του ποὺ θὰναι χρονιάτικοι, ἐξάμηνιοι καὶ τρίμηνοι.

Οἱ συντρομὲς θὰναι γιὰ τὸ 'Ἐσωτερικὸ	{	Χρονιάτικες Δραχ. 30
		'Ἐξάμηνες > 15
Καὶ γιὰ τὸ 'Ἐξωτερικὸ.....	{	Τρίμηνες > 8
		Χρονιάτικες Φρ. χρ. 40
		'Ἐξάμηνες > > 20

Ὁρος ἀπαράβατος ἡ προπληρωμὴ. Τὸ φύλλο δὲ θὰ στέλνεται χάρισμα σὲ κανένα.

Ὅσοι ἔχουνε προπληρώσει τὴ συντρομὴ τους στὸ «Ἀθηναϊκὸ βιβλιοπωλεῖο» θὰ παίρνουν τὸ φύλλο ὅσο ποὺ νὰ τελιώσει ἡ συντρομὴ τους. Οἱ καινούργιοι, ποὺ θέλουνε νὰ γραφοῦνε ἀπὸ τὴν 1η τοῦ Ὀχτώβριου, παρακαλοῦμε νὰ στείλουν τὴ συντρομὴ τους μετὰ καθαρογραμμένη τὴ διεύθυνσή τους, στὸν κ. Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟ, Poste Restante, 'Ἐξωτερικοῦ—Ἀθήνα.

Σὲ κατοπινὸ φύλλο θὰ ὀρίσουμε τὶς μεταρρυθμίσεις ποὺ θὰ γίνουνε στὴν ὕλη κτλ. κτλ.

Ὁ ἰδιοχτὴτης τοῦ «Νουμά» : Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΣΑΜΗΝΟ Β')

Σάββατο Ἀθήνα, 14 Ἀγούστου 1921

ΑΡΙΘ. 743 (ΦΥΛ. 4)

ΝΟΥΜΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΑΡΗΣ

Ποῦ τὸ σκέφτηκα πρὶν πιάσω τὴν πέννα νὰ γράψω γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ Νομά. Πῶς νὰ γράψω καὶ γιὰ τὸν δῦο πρόσωπα ποὺ συνήθισε ὡς τώρα νὰ τὰ γράφει καὶ νὰ τὰ ἐχτιμάει, τί λέω; τοὺς χροιστάει κιάλας βνωμοσύνη, δίχως νὰ κινυνέψει νὰ παραξηγηθεῖ ἢ ἀμεροληψία του ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον, ἢ μὲ μιὰ ἀτυχή φράση του ἢ μὲ μιὰ του ἀνεξέλιχτη σκέψη;

Κι αὐτὸ μόνο; Ἐδῶ, ὅπως τὸ ξαίρουμε, ὁ κόσμος δὲν πολυστοτίζεται νὰ βρεῖ τὴν ἀλήθεια. Κουτσομπολευει. «Τὰ μάθατε, καλέ; Ὁ Ψυχάρης χτυπάει τὸ Νομά, ὁ Ψυχάρης τοῦ δίνει τοῦ Ταγκόπουλου καὶ καταλαβαίνει, ὁ Ψυχάρης ἔφυγε ἀπὸ τὸ Νομά, συνεργάζεται τώρα μὲ κάτι παιδιά ποὺ ἄξαφνα τὸ ἀνακάλυψαν πῶς τὸν ἔχουνε καὶ δάσκαλό τους».

Ὁ Νομάς ποὺ μίξι μὲ τὸν Ψ, σημείωσε ἕναν ἀγῶνα ψυχικῆς ἀπολύτρωσης καὶ πνευματικῆς καθαρῶς καὶ πάνω στὴν ὀξύτητα τοῦ ἀγῶνα καὶ τὴ θέρη τῆς μάχης φυσικὸ εἶναι νὰ γέννησε μίση, ν' ἄλλωσε πάθη καὶ ὀχτηρες, — ὅπως κάθε τίμιος καὶ παλληκαρίσιος ἀγῶνας, — ἀντιμετωπίζει τώρα, πίσω ἀπὸ τὴν πύρινη πολεμικὴ τοῦ Ψ, ἕνα βρώμικο ρυάκι νὰ κυλάει μὲ σόπια, πράσινα νερά, ὅπου μέσα του κολυμποῦνε σιχαμερὰ σκουλήκια. Ὅλοι ὅσοι χτυπηθήκανε ἀπὸ τὸ Νομά, ὅσοι ξεσκεπαστήκανε, ὅσοι τοὺς ἔκανε νὰ πονέσουνε τὸ φῶς τῆς Ἀλήθειας, ποὺ ξεχύνεται δεκαετηθία χρόνια τώρα ἀπὸ τὶς τιμημένες του στήλες, ὅλοι αὐτοὶ οἱ μικροὶ καὶ ταπεινοὶ ἀνθρωπάκηδες, ταμπορωθήκανε τώρα πίσω ἀπὸ τὸν Ψ, καὶ κραυγάζουνε «Καλὰ τὰ λέγαμε μεῖς. Νά, αὐτὸς εἶναι ὁ Νομάς! Ἀφοῦ ὡς καὶ ὁ Ψυχάρης τὸν ἀπτρανέται».

Ἄς τοὺς ἀφήσουμε νὰ κραυγάζουνε, καὶ ἂς κοιτάξουμε τὸ ζήτημά μας.

Δυὸ εἶναι τὰ παράπονα τοῦ Ψυχάρη.

Πρῶτο: Ὁ Ταγκόπουλος δὲ δημοσίεψε ἕνα γράμμα του.

Λεύτερο: Ὁ Νομάς Μπολοσεβιζεῖ.

Λοιπὸ νὰ μὴν τὰ μασσοῦμε. Ὁ φίλος μας ὁ Ταγκόπουλος ἔπεσε ὄξω. Ὅσο ἔχει δηλώσει πῶς ὁ Νομάς εἶναι λεύτερο θῆμα, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφαιρέσει καὶ ἀπὸ τὸν Ψ, τὸ δικαίωμα νὰπανθήσει μὲ ὅποιο τρόπο αὐτὸς ἔκρινε καλύτερο, στὰ γραφόμενα τοῦ κ. Στάιν-μέντζου.

Τί ἀπολογιέται σ' αὐτὸ ὁ Ταγκόπουλος; Πῶς ἤθελε — μᾶς ξεμυστηρεῖται — νὰ προσφύλαξει τὸν Ψ, ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τῶν ἀντιφρονοῦντων, μὴ βγοῦνε καὶ τὸν κακομεταχειριστοῦνε, ὅπως ἔγινε δὰ κιάλας. Ἦθελε δηλαδὴ νὰ κάνει τὸν κηδεμόνα τοῦ Ψ, σάμπως ὁ Ψ, νὰ εἶτανε κανένα μικρὸ παιδί καὶ νὰ

μὴν εἶχε στὸ νοῦ του, γράφοντας ὅσα ἔγραψε γιὰ Κομμουνισμό, πῶς μπορούσε νὰ βριστῆ, μιὰ ποῦ ἔχουμε ὄχι μόνο Κομμουνιστές, παρὰ καὶ Κομμουνιστικὸ κόμμα στὸν τόπο μας, μὲ ξεχωριστὸ μάλιστα δημοσιογραφικὸ ὄργανο.

Ἄδικο λοιπὸν ὁ φίλος μας ὁ Ταγκόπουλος.

Μὰ ὁ Ταγκ. μᾶς ξομολογίεται, μᾶς ὀρκίζεται: «Βρὲ παιδιά, δὲν ἴδανα μὲ κακὸ σκοπὸ. Οὔτε τὴ Γαλλία ἤθελα νὰ βρῶ, οὔτε τὴ Γερμανία σκέφτηκα νὰ διαφεντέψω, οὔτε τὴ φιλία ἄλλου κανενὸς διανοήθηκα νὰ βάλω παραπάνω ἀπὸ τὴ φιλία τοῦ Ψυχάρη, ποὺ μὲ συνεδέουνε μαζί του πολὺχρονοὶ, ιστορικοὶ ἀγῶνες, μέρες ὀδύνης καὶ χαρᾶς».

Νὰ μὴν τὸν πιστέψουμε;

Ὁ Ταγκ. ἀνέχεται νὰ βρίζουνε τὴ Γαλλία; Ὑψίστε Θεέ! Μὰ ὁ Ταγκ. εἶτανε στὸν πόλεμο Ἀνταντικός, καταδιώχτηκε κιάλας, φυλακίστηκε κιάλας. Στὴ ρομάντζο ποὺ δημοσιεύει στὸ Νουμά, δείχνεται σήμερα ριζοσπαστικώτερος. Ἄπρεπο τὸ φέρομῶ τοῦ μὰ ἡ κακὴ πρόθεση ἀναπόδειχτη. Καὶ τὰ δικαστήρια ἀκόμα, ἅμα δὲ θεβαιώσουνε δόλο, τοὺς ἀδωῶνουνε τοὺς τέτοιους. Ἐμεῖς θὰ δεχτοῦμε πῶς αὐστηροὶ στὸ φίλο μας, στὸ συναγωνιστὴ μας, στὸν πολὺπαθο τὸν Ταγκόπουλό μας; Ἀξίζει νὰ τὸν χτυπάει κανεὶς ἔτσι γιὰ μιὰ του λαθεμένη ἀντίληψη καὶ νὰ τοῦ στήνῃ πόλεμο πρωτάκουστο; Γιατὶ αὐτὸ ποὺ τοῦ κάνετε, Δάσκαλέ μου, δὲν εἶναι πόλεμος. Εἶναι μπουρλότο, φουρνέλο, καταγιγμός ἀπὸ θροισιές, ποὺ πλουτίζουνε τὸ λεξικὸ μας μὲ μιὰν ἀγνωστὴ σειρά ὕβριστικὰ ἐπίθετα. Καὶ γιατί παρακαλῶ; Γιατὶ ὁ Τ. δὲ φαντάστηκε πῶς μὲ τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Στ. μπορούσε νὰ πειραχτεῖ ἡ Γαλλία. Ἄν παρουσιαστεῖ ἕνας νὰ γράψῃ σήμερα κάτι ἐνάντια τῆς Γερμανίας, δὲ φαντάζομαι πῶς ὁ Ταγκ. θὰ τοῦ ἀρνηθεῖ, ἅμα εἶναι ἀνθρώπος μὲ κύρος καὶ ὄνομα. Πρὶν ἀπὸ τὸν κ. Στ. δὲ δημοσιεύτηκε ἄρθρο δικό σας στὸ Νομά, ὅπου κακομεταχειρίζαστε σκληρὰ τὴ Γερμανικὴ ἐπιστήμη τότε ποὺ μᾶς μιλῆσατε γιὰ τὸ Χατζηδάκη; Καὶ τώρα αἴθε δὲ δημοσίεψε τὸ γράμμα σας ἐνάντια στὴ Γερμανία, ἂς εἶναι καὶ παράκαιρα;

Δὲ θέλετε νὰ συνεργάζεστε σὲ περιοδικὸ, ποὺ θαρρεῖτε πῶς βρίζεται σκόττωμα ἡ Γαλλία. Ποῦ νὰ τὸ φανταζόσαστε πῶς τὰ παιδιά ἐδῶ ποὺ τρέξαν ἔξω νὰ νὰ σᾶς ἀγκαλιάσουνε, θὰ σᾶς βάζανε νὰ συνεργαστεῖτε στὸ φύλλο τους μ' ἕνανε νεκρὸ ὄχτρο τῆς Γαλλίας! Ἄν μπορούσατε νὰ ξαίρατε τί Νεμτισμός ποτίζει τὰ κόκαλα τῶν καινούργιωνέ σας φίλων, τότε θὰ βλέπατε πῶς ὁ Ταγκ. εἶναι λευκὸ περιστερὶ Γαλλοφίλιας. Στὶς ρεκλάμες ποὺ κολλήσανε τὰ παιδιά στοὺς τοίχους, ὀνομάζανε τὸν πεθωμένον συντάχτη τους, τὸ Δραγοῦμη, ΕΞΟΡΙΣΤΟ. Αὐτὸ τὸ

ἔξοριστος με κεφαλαία, σὲ μιὰ φιλολογικὴ ρε-
κλιμα, σὲ σὰς τὸ Βενιζελόφιλο δὲ σὰς κυριζοῦ ἀπὸ
μακριὰ ἀντιανταντισμὸ, δηλαδὴ ἀντιγαλλισμὸ ; Κ' ἔ-
τσι, θέλοντες νὰποφύγετε τὴ Σκύλλα, πέσατε στὴ
Χάρυβδι ἀνύποπτα.

Μᾶς μένει τώρα τὸ μεγάλο ζήτημα.

Ὁ Νομιάς Μπολοσεβικίζει.

Ἐδῶ τώρα τί νὰ σὰς πῶ ; Ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν μᾶς
περᾶτε τὴ λέξη αὐτὴ σὺ βρισθὰ στὰ μούτρα, φαίνεται
πὸς ἔσεῖς ἀποδίνετε στὸν ἄρο αὐτὸν κάποιο νόημα
τρομερό.

Ἔτσι, ὁ καθένας, ἀνάλογα μὲ τὴν ιδιοσυγκρασία
του ἢ μὲ τὰ συμφέροντά του ἢ μὲ τὴν τέτοιζ ἢ τέ-
ποια μόρφωσή του, μπορεῖ νὰ πλαταίνει ἢ νὰ στε-
νεύει τὴν ἔννοια τοῦ Κομμουνισμοῦ.

Γιὰ μᾶς ὁ Κομμουνισμὸς εἶναι μιὰ ἐπιστημονικὴ
καὶ φιλοσοφικὴ θεωρία, πὸν σήμερζ ζητᾶει νὰ βρεῖ
τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ της σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Κοι-
μμουνισμὸς εἶναι ἡ ἀντίδραση πὸν γεννιέται μοιραία
ἀπὸ τὴ χρεωκοπία τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀπὸ τὴν ἀδυνα-
μία τῆς ἀστικῆς τάξης νὰναδιοργανώσῃ τὴν παρα-
γωγὴ καὶ νὰποκαταστήσῃ τὴς ἠθικῆς ἀξίες, πὸν σή-
μερζ εἶναι λέξεις κούφιας στὸ ἐπίπεδο τῆς πραγματι-
κότητας. Δὲ σὰς κάνω μάθημα, φυσικά. Σὰς τὰ θυ-
μίζω μόνο τὰπλά αὐτὰ πράγματα.

Νὰ μὴν ἀποζημιωθεῖ ἡ Γαλλία πὸν καταστράφηκε,
ἀλήθεια, ποῖος δὲν τὸ θέλει. Μὰ νὰποζημιωθεῖ — ἂν
εἴτανε τρόπος — ἀπὸ τοὺς ἀστούς τῆς Γερμανίας.
Ὁ λαὸς τῆς Γερμανίας τί χρουστάει νὰ πληρώνει αὐ-
τὸς τὴς ζημιές πὸν κάνανε οἱ ἀστοὶ του ;

Μὴ μοῦ ἀντιτάξετε πὸς κὶ ὁ Γερμανικὸς λαὸς εἶ-
ναι συνυπεύθυνος μὲ τοὺς ἀστούς. Οἱ κακόμοιροι οἱ
λαοὶ δὲν ἔχουνε γνώμη. Ποῦ ἀρῆνει ἡ στρατιωτικὸς
νόμος νὰ ἔχουνε γνώμη λείτερη. Αὐτοὶ σέρνουνται
στὸ σφαγεῖο τοῦ πολέμου πάντ: σὶν τὰ πρόβατα.
Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνο ὁ στρατιωτικὸς νόμος. Εἶναι καὶ
ὁ τίπος, εἶναι καὶ ἡ ἐκκλησιά, εἶναι καὶ τὸ σκο-
λειό, ὅλα ὅλα, πὸν τοῦ θολώνουνε τὸ νοῦ, πὸν δὲν τοῦ
ἐπιτρέπουνε νὰ σκεφτεῖ. Τὸ ἴδιο θὰ ἔλεγα κὶ ἂν εἴ-
τανε ἡ Γαλλία νὰ πληρώσει στὴ Γερμανία.

Βέβαια, ἡ ἀστικὴ Γαλλία θέλει νὰ προφυλαχτεῖ ἀ-
πὸ μιὰ καινούργια ἐπίθεση καὶ λαβαίνει ἀπὸ τώρα τὰ
μέτρα της. Ἡ ἀστικὴ Γαλλία δίκιο ἔχει νὰ σκεφτε-
ται ἔτσι.

Μὰ ἔσεῖς, οἱ Γάλλοι διανοούμενοι, τί κάνετε σή-
μερζ γιὰ νὰ προλάβετε μιὰ καινούργια ἀνθρωποσφα-
γὴ ; Δὲ φτάνει τὸ αἷμα πὸν χύθηκε ; Θὰ ξαναδεῖ
ὁ κόσμος ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ ἀγριο θέαμα τοῦ τελει-
ταιου πολέμου ; Θάφήστε τὴ λύσσα τοῦ οικονομικοῦ
ἀνταγωνισμοῦ νὰτιμάσει ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν πολιτι-
σμὸ μας ; Δὲ θὰ χρησιμοποιήσετε τὸ κύρος σας, τὴν
ἐπιβολὴ σας πάνω στὴς μάζες, καὶ πάνω στὴς κυβέρ-
νησες γιὰ νὰ σθῆσετε κάθε ἀφορμὴ, νὰ ξεράνετε τὸ
σπόρο κάθε μελλομένου ἀλληλοσπαραγμοῦ ; Δὲ θὰ
Μπολοσεβικίσετε καὶ σεῖς ; Δὲ θὰ νιώσετε δηλαδὴ τὸ
αἷμα σας νὰ βράζει ἀπὸ ἀγανάκτηση, μπροστὰ στὸ
θέαμα τοῦ καινούργιου πολέμου πὸν μᾶς μαγερεύε-
ται ;

Γιατὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ, καὶ νὰ
φρανᾶξει, ὅποιος πιστεῦει στὴν Ἀνατολὴ μᾶς και-

νούργιας Ζωῆς, ὅποιος φρίττει στὴν ἰδέα μᾶς νέας
αἱματοχυσίας, ὅποιος ξαίρει πὸς ἡ συντριβὴ τοῦ ἔ-
νὸς θὰ γεννήσῃ τὴ δίψα τῆς ἐκδίκησης στὴν ψυχὴ
τοῦ ἄλλου, κὶ ὁ κόσμος θὰντηχῆσαι πάλε ἀπὸ τὴς οι-
μογῆς τῶ θημάτων τοῦ πολέμου.

Ἀκόμα δὲν ξεράθηκε τὸ αἷμα πὸν χύθηκε, ἀκόμα
δὲ στεγνώσανε τὰ δάκρυα τῶ μαννάδων πὸν εἶδανε
τὰ παιδιά τους σκοτωμένα.

Ἄν οἱ διανοούμενοι δὲν μπορέσανε νὰ ἐμποδίσου-
νε τὸν παγκόσμιο πόλεμο, ἄς μὴν ξαναδεῖ ὁ κόσμος
τὸ ἀγριο θέαμα ἀνθρώπων τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐ-
πιστήμης νὰ χεροκροτοῦνε καὶ νὰ ἐπιχαίρουνε στὴς
φρικαλεότητες τοῦ πολέμου.

Ἐμεῖς δὲ θέλομε νὰ πιστέψουμε πὸς οἱ μεγάλοι
ἄνθρωποι πὸν κυβερνοῦνε σήμερζ τὴ Ρωσσία, εἶναι
ὄργανεττα τοῦ Καίσερ.

Πιστεύουμε πὸς μόνο ἡ ριζικὴ μεταβολὴ στὰ οἰ-
κονομικὰ θεμέλια τῆς σημερινῆς κοινωνίας μπορεῖ νὰ
καταργήσῃ, ἂν ὄχι σήμερζ ἀμέσως, μὰ ἀργότερζ,
τὴς σικφεροντολογικῆς αἱματοχυσίας καὶ τὸ ἀλληλοφά-
γομα.

Ἐμᾶς μᾶς συγκινεῖ βέβαια τὸ τραγικὸ θέαμα ἐκ-
τομμυρίων Ρώσων, πὸν ἡ ἀστικὴ Εὐρώπη τοὺς κα-
ταδίκασε στὸ θάνατο τῆς πείνας καὶ δὲν τοὺς ἀνα-
γνωρίζει τὸ δικαίωμα νὰ ζήσουνε ὅπως θέλουνε.

Ξαίρουμε καλὰ πὸς ὁ σημερινὸς νικητὴς μπορεῖ
αὐριο, μ' ἕναν καινούργιο συνδυασμό, νὰ βρεθεῖ νι-
κητὴς.

Κ' ἔπειτα ; Θὰ καταδικαστεῖ ἡ Εὐρώπη νὰνεβί-
ζει πάντα τὴν πέτρα τοῦ Σίσυφου ; Δὲ θὰ ζητήσῃ νὰ
δημιουργήσῃ κάποια σταθερότερα θεμέλια στὴ ζωὴ
της ; Κὶ ἂν ἡ Γερμανία ἀρνιέται σήμερζ νὰναγνωρί-
σει αὐτὴ τὴν ἀνάγκη κ' ἐπιβουλεύεται τὴν εἰρήνη, τί
κάνουμε ἔμεῖς γιὰ νὰ καταστήσομε ἀδύνατη τὴν ἐ-
πανάληψη τοῦ πολέμου ; Μὲ τὸ νὰ περιμένει ὁ ἕνας
τὸν ἄλλο νὰ κάνει ἀρχὴ, δὲν κερδίζουμε τίποτα. Τιμὴ
ἀξίζει ὅποιος ἔχει τὸ κουράγιο νὰ δώσῃ πρῶτος
τὸ χέρι.

Ἔσεῖς ὁ ἴδιος, στὰ «Ἄνθ Τριαντάφυλλῶ» σας, δὲ
μᾶς διδάξατε χτὲς ἀκόμα, πὸς «ὁ σκοπὸς μας ὁ πῶ
μεγάλος, ἡ ἀπαραίτητη καὶ πρώτη μας ἀνάγκη θέλει
νὰγαποῦμε καὶ νὰ μᾶς ἀγαποῦνε ἀφοῦ, ἄς τὸ ποῦμε
φανερά, ἡ μήτρα τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἀγάπη» ;

Ἄς μὴν ἐπιτρέψουμε νὰ συντριφεῖ ἡ μήτρα τοῦ
κόσμου, ἡ Ἀγάπη. Ἄς κάνουμε νὰ λάμψῃ ὁ ἥλιος
της μέσα σὲ ὅλες τὴς ψυχῆς, πάνω ἀπὸ πατρίδες καὶ
σύνορα.

Δὲν πρόκειται πιά γιὰ τὸν κ. Σταϊνμέτσο. Ἐνα τε-
λευταῖο του δημοσίωμα ὀμιολογῶ πὸς καὶ μὲνα μοῦ
γέννησε πολλὰς ὑποψίες κὶ ἀφιβολίες.

Ἴσως οἱ ἀστοὶ τῆς Γερμανίας νὰ θέλουνε νὰ ξε-
μεταλλευτοῦνε καὶ τὸ Μπολοσεβικισμὸ τῆς Ρωσσίας.
Γιὰ ὅλα εἶναι ἄξιοι οἱ ἀστοὶ ἅμα τοὺς δαγκώνει μίλι-
στα τὴν ψυχὴ ὁ πόνος τῆς ἤττας, δηλαδὴ τοῦ κέρ-
δους, πὸν βλέπουνε νὰ τοὺς ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια.

Μὰ ἔμεῖς ἄς μὴν κοιτάξουμε τοὺς ἀστούς. Τοὺς
λαοὺς ἄς κοιτάξουμε. Τοὺς λαοὺς πὸν κόλτουνται ὅλοι
συντριμμένοι ἀπὸ τὴς πληγῆς τοῦ πολέμου. Ἄς γεί-
ρονεμα ἀπάνω τους σπλαχνικά κὶ ἄς τοὺς ψυθυρίσομε
στὸ ἀπὶ ἔἴννοια σας, ἔμεῖς οἱ ἄνθρωποι τοῦ Νοῦ
δὲ θὰ ἐπιτρέψουμε νὰ ὀδηγηθεῖτε ἄλλη μιὰ φορὰ στὴ
σφαγὴ. Θὰ προτιμήσομε νὰ σπάσομε τὴν πέννα

μας, μα συνεργοί άλλης μιάς τέτοιας ατιμίας δε θα γίνουμε». Έτσι ας τούς μιλήσουμε.

* * *

Τὸ βλέπω. Θὰ χωριστοῦμε. Είναι μοιραῖο, είναι ὁ ἱστορικός νόμος.

Ἔμεις, τὰ παιδιά σου, σὲ συνεχίζουμε. Παίρνουμε τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία τοῦ Δημοτικισμοῦ καὶ τὴν ἀπλώνουμε ἀψηλά, ὅσο μπορούμε πρὸ ἀψηλά. Δημοτικισμός θὰ πῆ Ἐπανάσταση, θὰ πῆ Λευτεριά. Τὴ Λευτεριά ζητοῦμε νὰ τὴν ἀπλώσουμε σὲ ὅλο τὸν κόσμο, πάνω σὲ ὅλους τοὺς σκλάβους καὶ μέσα ἀπὸ τὰ σύνορά μας καὶ ὄξω ἀπὸ τὰ σύνορά μας, παντοῦ ὅπου ζοῦνε σκλάβοι, εἴτε σκλάβοι τοῦ χορμιοῦ εἴτε σκλάβοι τοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ μέσα στὶς φάμπρικες καὶ μέσα στὰ χωράφια καὶ μέσα στὰ σπίτια.

Τὶς ἀλλοσίδες τοῦ λαοῦ ζητοῦμε νὰ σπάσουμε.

Ὁ Δημοτικισμός μᾶς πέφτει σήμερα στενός. Ὁ

Δημοτικισμός ὁ δικός μας εἶναι ἓνα μέρος μόνο ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀτελευτερωτικό ἀγῶνα πὸν ἔχουμε νὰ κάνομε.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Δημοτικισμοῦ, πὸν ἀληθινὰ ἐσεῖς πρῶτος ὑψώσατε τὴ σημαία του, πιστεύουμε πὸς μόνο μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ λαοῦ, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶ χωρικῶνε στὸν κοινωνικό ἀγῶνα, θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ.

Νὰ γιατί παραξενευόμαστε πὸ σᾶς βλέπουμε νὰ μᾶς πετροβολᾶτε καὶ νὰ μᾶς ἀναθεματίζετε ἀπὸ τὸ ἀντίθετο στρατόπεδο, ἐσεῖς, πὸν ὠνειροπολούσαμε νὰ σᾶς ἔχουμε στὸ πλευρό μας.

Νὰ γιατί πονοῦμε, σὰ βλέπουμε ἐσᾶς πὸν παλιψατε γιὰ τὴν Ἀλήθεια, νὰ στέκεστε σήμερα ἀντιμετωποῖ μας καὶ νὰ μᾶς προκαλεῖτε σ' ἓνα σκληρὸ ἀγῶνα, ἐσεῖς, ὁ Δάσκαλός μας, ἐμᾶς τὰ παιδιά σου.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

0

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

— Ὅλα ἔτοιμα, Πάνο. Καὶ τὸ γάλα καὶ τ' αἰγὰ καὶ τὸ ψωμί. Θὰ φέρω κοντὰ στὸ κρεβάτι τὸ μικρὸ τραπέζι καὶ ὅποτε θέλεις τρῶς. Ἐγὼ θὰ πάω, γιατί θὰ μὲ περιμένει ὁ ἄντρας μου.

— Ἄς εἶσαι καλά. Μά, γιὰ πὲς μου, πόσο μᾶς ἔχει σήμερα ὁ μήνας;

— Δώδεκα...

— Ἐγὼ τὰ γενέθλια. Κλείνω τὰ τριάντα πέντε καὶ μπαίνω στὰ τριάντα ἕξι. Γέρασα... Ἄλλοι παντρεύονται στὰ χρόνια μου καὶ γὼ σβήνω, πεθαίνω.

— Χριστὸς καὶ Παναγιά! Τ' εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια, Πάνο;

— Βλέπω τὰ χέρια μου πὸν κοκκαλιάσανε, χαδεῖνο τὸ πρόσωπό μου καὶ νιώθω πὸς βαθουλώσανε τὰ μάγουλά μου. Μ' ἔφαγε ἡ ἀρρώστια καὶ ὁ γιατρός ἀκόμα δὲ βρῆκε τί ἔχω.

— Μὰ δὲ στὸ εἶπε; Ὑστερα ἀπὸ τὸ δυνατό κείνο κρονοῦρημα πὸν πέρασες, σὲ πλάκωσε μιὰ ἀδυναμία. Θὰ σοῦ περάσει ἴσως. Τώρα ἔχεις ἀρχίσει καὶ κλιρῶνεις τὰ πόδια σου καὶ σοῦ ξαναόρχεται τὸ χροῶμα. Ἐσὺ ὅμως ἀτελιτῆσαι. Μιὰ μικρὴ ἀδυναμία καὶ θὰ περάσει.

— Ἴσως καὶ τὸ φαρμάκι, ἡ πίκρα...

— Μὴν τὸ συλλογιέσαι· ἅμα σηκωθείς, ὅλα θὰ διορθωθοῦν. Ἄφησες κ' ἐλάνανε τὰ πεθερικά σου ὅ, τι θέλανε. Γίνε καλά καὶ πάτησε πόδι καὶ θὰ δεῖς.

— Ἄχ, πὸς τὰ βλέπεις ὅλα ἴσια, ξεαδερφοῦλα μου.

— Ὅπως εἶναι τὰ βλέπω. Θὰ μὲ θυμηθεῖς μιὰ μέρα. Μὰ τώρα πρέπει νὰ πηγαῖνο μὴπως ἀνηνοχῆσουνε στὸ σπίτι.

— Μιὰ χάρι ἀκόμα. Ἄνοιξε τὴν κασέλα καὶ βγάλε μου τὴν καλὴ φορεσιά, πὸν εἶναι ἀπάνω ἀπάνω. Εἶναι κ' ἓνα ἄσπρο ποκαμίσο καὶ ὁ λαμοδέτης μου. Ἄφου σήμερα ἔχω τὰ γενέθλια, θὰ δοκιμάσω νὰ σηκωθῶ καὶ θὰ στολισθῶ νὰ φάω. Ἄν θέλεις μάλιστα, στείλε τὸ μικρὸ σου τὸ γιὸ στὸ Νικόλα τὸν μπαρμπέτη νὰ ρθεῖ νὰ μὲ ξουρίσει. Θάχω δεκαπέντε — εἰκοσι μέρους νὰ ξουρίστῶ καὶ μὲ φάγανε τὰ γένεια.

— Θὰ τὸν στείλω. Μὰ γιατί νὰ σηκωθείς; Θὰ κουρασθεῖς...

— Ὅχι... νιώθω ἓνα μεγάλο κουράγιο σήμερα.

— Ἐτοῖμα καὶ τὰ ρούχα. Πάω. Νὰ τὰ χιλιάσεις, Πάνο...

Ὅταν ἔφυγε ἡ Μπήλω ἡ ξεδέρφη του, ὁ Πάνος δοκίμασε νὰ σηκωθεῖ. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα μῆνα πὸν σάπιζε στὸ κρεβάτι χωρὶς νὰ κουνηθεῖ, αιστανότανε κάποια δύναμη σήμερα. Σηκώθηκε, μὰ δὲ φόρεσε ἀκόμα τὰ καλά, μαῦρα ρούχα, τὰ γαμπριάτικα. Κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ ἀκούμησε τὸ χέρι του στὸ μικρὸ καναπέ. Θάρθει τάχα ὁ Νικόλας; Ἄσκορηδες κόρα καὶ θάχει δουλίες. Δὲν πειράζει, ἄς ἔρθε καὶ ἀργότερα. Μὰ πρέπει νὰ στολιστεῖ. Ἐχει τὴ γιορτὴ του σήμερα, τὰ γενέθλιά του. Ἄ, τί χαρούμενη μέρα στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, σὺν εἶτανε παιδί. Ἡ μάννα του, πὸν τὸν εἶχε κανακάρη μέσα σὲ τρεῖς κόρες, τοῦκανε τηγανίτες. Ὅσο φτωχὴ καὶ ἂν εἶταν, οἰκονομοῦσε ἀπὸ τὰλλα ἔξοδα γιὰ νάγοράσει τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ μέλι καὶ τὴν κανέλλα. Καὶ τὸ πρῶτ, μόλις ξημέρωνε, ἔφτιανε τὸ χυλὸ κ' ἔψηνε στὸ λάδι τὶς τηγανίτες καὶ τὶς μέλωνε κ' ἔβραζε τὴν κανέλλα. Κ' ἔπειτα ἔβαζε λίγες - λίγες στὸ πιάτο, καὶ αὐτὸς τὶς ἐμοίραζε στὶς γειτόνισσες.

— Γιατί οἱ τηγανίτες, Πάνο; ρωτοῦσαν οἱ γειτόνισσες.

— Σῶνω τὰ δέκα καὶ πατάω στὰ ἔντεκα, ἔλεγε χαρούμενος, καὶ οἱ γειτόνισσες τοῦ λέγανε νὰν τὰ χιλιάσει καὶ τὸν φιλοῦσανε, καθὼς εἶτανε καὶ ὁμορφος.

Καὶ δὲν ἄφησε χρόνον νὰ μὴν τοῦ κάνει τηγανίτες ἡ μάννα του.

— Κανακάρη μου, ἐσὺ θὰ μοῦ παντρεύεις τὰ κορίτσια καὶ σὺ θὰ μὲ γεροκομήσεις.

Καὶ μὴπως δὲ σιάθηκε καλὸς καὶ ἄξιος; Ποιὸς πρόκαψε σὺν καὶ αἰτόνε;

Φτωχόπαιδο, μπῆρε νωρὶς στὰ δάσανα. Μὰ εἶχε χροσὴ τὴν τύχη. Σὺν τὸν εἶδανε ἄξιο καὶ πιστό,

ποιός δὲν τονέ ζητοῦσε στο καίκι του; Στὰ δεκαοχτὼ χρόνια κολαουζιέρης, στὰ εἴκοσι δυὸ ἔκανε μηχανή δική του — ἄς εἶναι καλὰ ὁ κύρ Νικόλας, μῦρο στο χάμα του. Στο χρόνο ἀπάνω σκάρωσε δικό του καίκι. Τί χρονιές! Ὅλα πρῶμα.

Μὰ πὼς τοῦ ἤρθανε τώρα αὐτὲς οἱ συλλογές; Καὶ δὲν ἤρθε ἀκόμα ἐκείνος ὁ Νικόλας. Θὰν τοῦλεγε καμιά κουβέντα ὅσο νὰ τὸν ξουρίσει, καὶ θὰ ξεχοῦσε τὰ πλιὰ. Τί νὰ τὰ θυμᾶται τώρα;...

Μὰ εἶτανε τόσο εὐτυχισμένος καὶ χαρούμενος τότε! Καὶ γιατί νὰ μὴν εἶτανε; Μὴ δὲν πόντρεψε πλοῦσια καὶ ἀρχοντικά τις ἀδερφές του; Δὲν ἔχτισε σπιτί μεγάλο στὴν ἀγορά; Καὶ εἶχε καὶ δική του σεραμαγιά, καὶ καίκι μεγάλο καὶ μηχανοκάκι δυό. Πρῶτος στὴ δουλιὰ, μὰ καὶ στὰ γλέντια πρῶτος. Σὰ γύριζε ἀπὸ τὸ ταξίδι καὶ ξεπουλοῦσε τὰ σφουγγάρια, τὰ γλέντια του μὲ τὰ θιολιά τρικυμίζανε τὸν κόσμο. Ποιὸς σὰν καὶ αὐτὸνε χορευτῆς; Κύκλο κάνανε τριγύρω τὰ παλληκάρια νὰ τονέ δοῦνε πὼς χορεύει τὸν ἀγαπημένο του χορό:

στὸν κάμπο, στὴ ρίζα κόβουν τὴν ἐλιά,
στὰ μάτια, στὰ χεῖλη φιλοῦν τὴν κοπελλιὰ,

ποῦ χορὸ τοῦ Πάνου τονέ λέγανε στο νησί.

Καὶ νὰ θλέπει τώρα τὴν ξερημά του. Ἡ μάννα του πέθανε κορίζ, κ' ἔτσι δὲν ἤπρε τὰ φαρμάκια. Οἱ ἀδερφές του μὲ τοὺς ἀντρες τοὺς ξενιτευτήκανε, δπου τοὺς καλοῦσε ἡ δουλιὰ τῶν ἀντρῶνε τους. Καὶ αὐτὸς ἔμεινε μονάχος. Καλὰ ποῦ θρέθηκε αὐτὴ ἡ καλὴ ψυχὴ, ἡ ξεδέρφη του, ἀλλιῶτικα θάτανε ὀλότελα ξερημος καὶ σκοτεινός. Ἡ γυναίκα του — μὰ δὲ φταίει κείνη... Ἡ σκύλλα ἡ μάννα της, ἡ ἀρχόντισσα ἀπὸ τὸ μεγάλο σόι, αὐτὴ τὸν ἀπόδιωξε. Δὲν εἶτανε γιὰ τὴν κόρη της. Γιατὶ λοιπὸν τὸν ἔκανε γαμπρό, ὅταν τῆς ἔσταυλε προξενιά; Ναί, ἀλήθεια, αὐτὸς εἶταν ἀπὸ φτωγὸ σόι, ἐνῶ ἡ Μαρίνα — ἡ γυναίκα του — εἶτανε κόρη καπετάνιου καραβιώτη, ἀπὸ τοὺς πάλιους νοικοκυραίους τοῦ νησιοῦ. Ἡ μάννα της ἀρχοντοπούλα. Μὰ τὸ διὸ τους εἶχε γίνει στάχτη, σκόρπισε στὸν ἀνεμο. Τὰ τελευταῖα χρόνια φτωχοζούσανε. Αὐτὸς, ὅταν ἔγιναν οἱ προξενιές, εἶχε καὶ σπιτί καὶ καίκι καὶ χρῆματα. Ὅλες οἱ κοπέλλες τῆς σειρᾶς του, ποιά νὰ τονέ πάρει. Ποιὸ παράθυρο δὲν ἀνοιξε, ὅταν αὐτὸς περνοῦσε; Ποιὰ ξανθὴ, μελαχροινὴ στασάτη, μαυροματούσα ἢ γαλανὴ δὲν τονέ κοίταξε καὶ δὲ χαμογέλασε. Κάθε μάννα θὰ τὸ εἶχε καμάοι της νὰ τονέ κάνει γαμπρό. Καὶ θάπαινε καὶ ποῦκα καὶ προικιά. Αὐτὸς δμως θέλησε νὰ πάρει τὴν ἀρχοντοπούλα, τὴ Μαρίνα, ἄς εἶτανε φτωχὴ χωρὶς ποῦκα καὶ στολίδια.

Τὴν ἀγαποῦσε ἀπὸ μικρός. Κρυφὴ ἀγάπη, γιατί, ποῦ νὰ θαροῦσαι αὐτὸς καὶ νὰ γνάντεψαι ἀκόμα μιὰ κοπέλλα τέτοια φαμελιάς; Καὶ ὅταν ἀκόμα εἶχε διὸς καὶ γοῆμα, ποῦ νὰν τοῦ περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ, πὼς μποροῦσε νὰ τὴν κάνει δική του! Ἐκείνη θὰ πάρει κάτιονε φτωγὸ μὰ γραμματισμένο κ' εὐγενικό, ἢ θὰ μείνει ἀνίπατηρη, δπως τόσα κορίτσια τῆς σειρᾶς της. Αὐτὴ εἶταν ἡ μόρα τους.

Μὰ ἐπειδὴ τὴν ἀγαποῦσε, σὰ νὰ μὴν τοῦλεγε ἡ καρδιά του νὰ παντρευτεῖ. Καὶ ὁ κόσμος ρωτοῦσε:

— Γιατὶ δὲν παντρεύεται ὁ Πάνος;

Ἐνὺς φίλος του τοῦ τότε μάλιστα, χωρὶς νὰ διατάξει, ὅταν μιὰ μέρα πηγαίνανε μὲ τὴ βάρκα. Καὶ ἀπὸ κουβέντα σὲ κουβέντα ἀνγκάστηκε νὰν τοῦ πει τὸ μυστικό.

— Μπᾶ, καὶ πιστεύεις πὼς ἂν τὴν γυρέψαις θὰν ἤρθοῦνε;

— Νὰ καταδεχτεῖ ἐμένα, ἀρχοντοπούλα ἐκείνη;

— Κεῖνοι οὔτε σπιτί δὲν ἔχουνε τώρα. Μὲ νοῖκι κάθονται. Ἡ φτώχεια κάνει τὸν ἀρχοντα καὶ λέει τὸ γαὶ γληγορῶτερα. Πές μου πὼς τὴ θέλεις, κ' ἐννοια σου.

Ἐἶτανε, φαίνεται, γραφτό. Σὲ λίγες μέρες τὰ καίκια του λιμανιοῦ σημάωσανε τίς παντιέρες τους καὶ οἱ συντρόφοι τοῦ Πάνου ριχχνανε τουφέκια γιὰ τοὺς ἀρραβῶνες του.

Ὅλα μέλι καὶ ζάχαρη ὅσο εἶταν ἀρραβωνιασμένος. Μὰ σὰ στεφανώθηκε, ποιὸς νὰν τοῦλεγε; Λίβας φήσηξε στο σπιτί του, μπόρα συνεπῆρε τὸ διὸς του. Ἡ τύχη τοῦ γύρισε τίς πλάτες. Προκοπή πιά δὲν εἶδε.

Ἐγειρε ὁ Πάνος στο κεφάλαι τοῦ καναπέ καὶ διδίστηκε σὲ συλλογὴ.

Ἄνοιξε ἡ πόρτα.

— Καλὸ στο Νικόλα...

— Ἀργησα λιγάκι. Εἶχα πολλὴ δουλιὰ σήμερα. Γίνονται τρεῖς γάμοι, κ' οἱ καλεσμένοι στολίζονται καὶ τὰ παλληκάρια πᾶνε νὰ δειχτοῦνε στὶς κοπέλλες.

— Καμμένα νιάτα!...

— Δὲ σὲ πήρανε δὰ καὶ τὰ χρόνια. Εἶπε ὁ Νικόλας κ' ἐτοιμαζότανε νὰρχίσει τὸ ξουρίσμα. Κοίταξε δμως μὲ ἀνησυχία κ' ἔβλεπε πόσο θὰ κοπιώσει. Τόσο ἀδυνατισμένος εἶταν ὁ Πάνος... Ν

— Τὰ χρόνια ὄχι, εἶπε ὁ Πάνος, μ' ἔφαγε ἡ ἀρρώστια... Καὶ νὰ μὴν ξαίρω τί ἔχω! Αὐτοὶ οἱ γιὰτροὶ τίποτα δὲ γκωρίζουνε.

— Μπᾶ, μιὰ μικρὴ ἀδυναμία καὶ θὰ περάσει...

— Μὰ ὁ βήχας, ὁ βήχας ποῦ μοῦ τραντάζει τὸ στήθος. Αὐτὸ τὸ βήχας δὲ θὰ μοῦ τονέ κόψει κανένα γιατροῦ;...

— Σοῦ ἔμεινε ἀπὸ τὸ κροῦ ποῦ πέρασες...

— Κροῦ, καὶ νὰ μὲ ἀδυνατίσει τόσο;

— Μὰ δὲ σ' ἀφίνει κ' ἡ συλλογὴ. Ἄσ'τα νὰ πᾶνε.

— Πὼς νὰν τάφισω, Νικόλα; Ἐπάθε κανέναν στὸν κόσμο κείνο ποῦ ἔπαθα γώ; Νὰ μὲ διώξουν ἀπὸ τὸ σπιτί μου, νὰ μοῦ πάρουν τὴ γυναίκα μου! Καὶ γιατί; Γιατὶ φτώγεψαι, ἔχασα τὸ διὸς μου κ' ἔμεινα δυὸ χρόνια στὴν Μτζουμαριά γιὰ νὰ δουλέμω καὶ νὰ γλυτώσω ὅ,τι μποροῦσα...

— Νὰ μὲ συμπαθήσεις, Πάνο, θὰ σοῦ πῶ καίτι.

— Λεύτερα, Νικόλα, σὰν καλὸς φίλος.

— Γιατὶ νὰ γοῦψαις τὸ σπιτί στὴ γυναίκα σου;

— Ἄ, μὴ μοῦ τὸ λές... Λάθος τὸ λογαριάζετε ὅλοι καὶ ὅλοι γι' αὐτὸ μὲ κατηγοροῦνε. Μὰ τὴν ἀγαποῦσα καὶ ἀκόμα τὴ λατρεύω. Ὅταν πήρε τὸν κάτω δρόμο ἡ τύχη μου, φοβήθηκα μήπως τὴν ἀφήσω στοὺς πέντε δρόμους. Καὶ ὅταν ἡ μάννα της — ἐκείνη εἶναι ἡ σκύλλα... .

— Ἐκείνη σοῦ κλείσε τὸ σπιτί, ἢ ὁ πεθερός σου;

— Καὶ κείνον αὐτὴ ἡ σκύλλα τονέ ξεμῶρανε. Ἄσε νὰ σοῦ πῶ. Ἡ μάννα της ἔβαλε τὴ Μαρίνα νὰ μοῦ κάνει μιὰ μέρα λόγο γιὰ τὸ σπιτί. Ἐμαστε μονάχοι. Στὴν ἀρχὴ δισταξε, μὰ ἔπειτα ἔπεσε στὴν ἀγκαλιά μου. Πάνο μου, ἐοῦ θὰ πᾶς στὴν Μπαρμα-

ριά· ἐγὼ τί θὰ γίνω, ἂν ἀργήσεις, ὅπως λές; Τί θέλεις νὰ κάνω; τῆς ἀποκρίθηκα. Ἀσφαλίσε με, μοῦ λέει, κ' ἔτσι ἀσφαλίξῃς καὶ σὺ. Τί θέλεις; τῆς εἶπα. Ἐκείνη σάπαινε. Τὸ σπῖτι θέλεις; τῆς λέω· νὰ στὸ γράψω. Δὲ θέλω νὰ μὲ βαρυσκομᾶς καμιά μέρα καὶ νὰναθεματίζεις τὴν τύχη σου. Νὰ στὸ γράψω...

Μὰ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω κι ἀλλώτιστα, Νικόλα. Τὴν ἔβλεπα νὰ κλαίει καὶ καιγόταν ἡ καρδιά μου. Δὲν εἶτανε λάθος ἐκεῖνο. Λάθος εἶτανε νὰ μείνω δυὸ χρόνια στὴ Σφάξη. Μὲ τὰ λόγια τῆς ἡ σκύλλα ἡ πεθερά μου ἄλλαξε τὰ μυαλά τοῦ κοριτσιοῦ. Καὶ τί δὲν τῆς εἶπε. Πλεντάει ἐκεῖ κάτω. Οἱ παλιοβρώμικες τῆς Σφάξης τοῦ πήρανε τὰ μυαλά. Καλὰ μοῦ λέγανε πὼς εἶναι ἄσπικτος. Καὶ ἄλλα καὶ ἄλλα. Σηκώσανε καὶ τὰ μυαλά τοῦ γέρο. Ἦρθανε καὶ οἱ χρονιὲς ζαθὲς κ' ἔμεινα μόνο μὲ τὸ μηχανοκάρικο. Μὰ μήπως μὲ εἶχανε πάρει τὰ χρόνια; Θὰ δούλευα. Τὰ μπράτσα μου θὰν τὰτσάλωνα πάλι. Μὰ σὰν ἦρθα καὶ βρῆκα τὴν πόρτα κλειστή καὶ μοῦ παραγγέλλανε νὰ πάω στὴ Σφάξη νὰ βρῶ κείνες ποὺ ἄφησα, μοῦ κοπήκανε τὰ ἥπατά μου.

— Ἐπορετε νὰ πατήσεις πόδι. Ἀφῆρες τὸ γέρο νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

— Μὰ, τί ἔπρεπε νὰ κάνω;

— Νὰ μπεῖς μὲ τὸ στασιὸ μέσα, νὰ διώξεις τὰ πεθερικά σου καὶ νὰ μείνεις μὲ τὴ γυναῖκα σου μόνο.

— Ἀν ὅμως ἐκεῖνη δὲν ἤθελε;

— Τί θὰ πει δὲν ἤθελε; Γυναῖκα σου εἶναι πιά, δὲν εἶναι κόρη τους...

— Δὲν μποροῦσε νὰ κάνει χωρὶς τὴ μάνα τῆς. Ἄμα τῆς ἔλεγα τίποτα γιὰ τὴ μητέρα τῆς, ἔβαζε τὰ πόδια κ' ἡ πεθερά μου τίς φωνές.

— Αἱ, τότε, μὴν τὰ συλλογιέσαι. Ἐβανα μάλιστα ἄσπικτος ποὺ σοῦ εἶπα τόσες κουθέντες. Μὰ ἐσὺ τὸ θέλησες...

— Ὅχι, καλᾶ ἔκανες. Ὅταν μιῶ, κουράζουμαι λιγάκι, μὰ λησμονῶ τὸν πόνο...

— Ἐτσιμιος, Πάνο. Μὲ τίς ὄγειες σου. Ἄ, πήρες τὰπάνω. Κεῖνα τὰ γένεια σὲ τρώγανε. Τώρα φαίνεσαι καλά καὶ γύρισε καὶ τὸ χροῖμα σου.

— Μήπως ἔχεις κανένα μικρὸ καθρεφτάκι μαζί σου;

— Ὅχι. Τί τὸ θέλεις;

— Τὸ δικό μου τὸν ἔσπασε μιὰ μέρα ἡ ξαδέρφη μου. Πῆγε νὰ τὸν καθαρίσει καὶ τῆς ἔξφυγεν ἀπὸ τὰ χεῖρα. Καὶ τώρα δὲν ἔχω νὰ κοιταχτῶ...

— Τί τὸν θέλεις; ἀφοῦ σοῦ τὸ λέω γώ, δὲ μὲ πιστεύεις; Ἐννοια σου καὶ τὴν ἄλλη φορὰ ποὺ θάρῃω νὰ σ' ἔσυρῶ, θὰ φέρω μαζί μου. Μὰ, ὅπως σοῦ τὸ λέω, εἶσαι καλύτερα. Ἐχω τὴν ἰδέα πὼς τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶσαι ὀλότελα καλά καὶ θὰν τὸ γλεντήσουμε, θὰν τὸ ξαναποῦμε τὸ

στὸν κόμπο, στὴ ρίζα κόβουν...

— Ἀλήθεια, μοῦ κάνεις μιὰ χάρη, Νικόλα; Νὰ μὲ βοηθήσεις νὰ φορέσω τὸ λαυμοδέτη. Δὲν ἔχω καθρέφτη καὶ θὰ τὸν φορέσω στραβά.

— Μὰ τί, θὰ ντυθεῖς;

— Ζαίρεις, ἔχω τὰ γενέθλιά μου σήμερα καὶ εἶπα νὰ φάω στολισμένους. Θέλω νὰ θυμηθῶ τὰ παλιά μου.

— Πρέπει νὰ πάω στὸ μαγαζί. Θάχω δουλιὰ τώρα τὸ βράδι.

— Μιὰ στιγμή καὶ φεύγεις.

Φόρεσε τὸ πουκάμισο κι ὁ Νικόλας τοῦ ἔδεσε τὸ λαυμοδέτη.

— Ζάχαρη, εἶπε ὁ Νικόλας. Τὸνε καλονόχτισε κ' ἔφυγε. Ὅταν βρέθηκε δῆω μουρομούρισε:

— Λίγα τὰ ψωμιά τοῦ Πάνου. Κρέμα στὸ πλληκάρι. Τῶφαγε ἡ σκύλλα...

Ὁ Πάνος σηκώθηκε καὶ κάθισε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ καναπέ, κεῖ ποὺ εἶχε ἀφήσει τὴ φορεσιά του ἡ ξαδέρφη του. Ντύθηκε — μὲ τί κόπο! — καὶ δοκίμασε νὰ στηλωθεῖ στὰ πόδια του.

— Ἄ, καλά... δικιο ἔχουνε νὰ λένε πὼς δυνάμωσα.

Περπάτησε λίγο. Αἱ καὶ νάχε ἕναν καθρέφτη νὰ δεῖ καὶ νὰ καμαρώσει. Αὐτὸς εἶτανε ποὺ τὸνε λαχταρούσανε μιὰ φορὰ οἱ κοπέλλες! Πῆρε ὅμως τὸ λουλουδί τοῦ νησιοῦ. Αἱ, μωρέ, τί λεβέντης γαμπρός στάθηκε πλάι στὴ νύφη...

Δὲ θαῖεσαι... Πᾶνε τώρα αὐτά. Ἀλήθεια, κайρός νὰ φάει. Κάθισε στὸ μικρὸ τραπέζι. Ἐφαγε τὰ σῦγά, ψωμί ἀρκετό, ἤπιε τὸ γάλα. Εἶχε μιὰ διάθεση! Ἀλήθεια τοῦ εἶπανε πὼς πάει καλύτερα. Κεῖνος ὁ θήχας μονάχα νὰ ἔλειπε. Μὰ ἔννοια σου, μόλις δυναμώσει, θὰ πάει στὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖ εἶναι γιατροί, ἐτούτοι ἐδῶ εἶναι κομπογιαννίτες, μήπως δὲν τοὺς ξαίρει;...

Ἄκους ἐκεῖ, λέει, γιατί νὰ γράψεις τὸ σπῖτι στὴ γυναῖκα σου! Δικό του δὲν εἶτανε; Κι ἂ δὲν τῶγραφε στὴ γυναῖκα του, σὲ ποιόνε θὰν τῶγραφε; Μὰ κοίτα τώρα τὰ στερνά, σοῦ λέει ἄλλος. Γιατί νὰ μὴν πάρει μιὰ τῆς σειρᾶς του, ποὺ θὰ τὴνε βόλευε ὅπως ἤθελε. Μὰ γιατί μιλοῦν ἔτσι; Δὲν ἀγαπήσανε ποτέ τους; Αὐτὸς ἡ ἔπεινη θάπαιρνε ἡ καμιά. Αὐτὴν ἀγαποῦσε ἀπὸ δέκα χρονῶν παιδί, σὰν πῆγαινε ἀκόμα σκολειό. Ἴσως, χωρὶς νὰ τὸ ξαίρει, γι' αὐτὴνε δούλευε. Ζητοῦσε, χωρὶς νὰν τὸ συλλογιέται, νὰ γίνε ἄξιος νὰν τὴνε φτάσει. Μπορεῖ καὶ νᾶταν ἡ μοῖρα του. Ἀλήθεια, τί χρυσὴ τύχη τὰ πρῶτα χρόνια! Κοιτά τοῦ παραάστεκε ἡ καλὴ μοῖρα, τὸνε βοηθοῦσε ἡ Παναγιά. Χῶμα ἔπιανε, χρυσάφι γινότανε. Καὶ κὶ σκάρωνε καὶ τὰ καρφιά του μάλαμα. Ἐπειτα, φαίνεται, κουράστηκε, βαρέθηκε ἡ καλὴ μοῖρα. Τοῦ γύρισε τίς κλάτες καὶ πῆγε νὰ διαφεντέψει κι ἄλλοι. Καὶ ἦθε ἡ στρίγγλα.

Μὰ ἔννοια σου καὶ δὲν ἤθελε ἄλλη στρίγγλα. Τοῦ ἔφτανε ἡ πεθερά του. Βρῆ τὸ σκυλί τὸ ἀναθεματισμένο. Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ παντρεύτηκε, μήνας δὲν πέρασε κ' ἔγινε κοιμάντο στὸ σπῖτι του. Καὶ κουθέντα γλυκειὰ δὲν τοῦ εἶπε. Φαρομάκι ἔσταζε ἡ γλώσσα τῆς. Γλώσσα εἶτανε κείνη ἡ φίδι;

— Τὸ σόι μου καὶ ἡ φαμελιά μου. Καὶ σὺ ποιὸς εἶσουνα ποὺ σ' ἔμπασα στὸ σπῖτι μου; Ἐνα φτωχόπαιδο, ἕνας σφουγγαράς. Γιὰ σένα εἶτανε ἡ κόρη μου, ἡ νὰ πάρει ἕναν εὐγενῆ καὶ γραμματισμένο.

Καὶ ποὺ νὰν τῆς πεί κουθέντα. Ἀμέσως ἡ κόρη τὸν κοιτάζε μὲ παράπονο, τὴν παίρνανε τὰ δάκρυα, καὶ τοῦ παγώνανε κάθε λόγο ποὺ ἀνέβαινε ἀπὸ τὴν καρδιά στὰ χεῖλια του.

Καὶ μήπως δὲν εἶχε δικιο; Καπετανοπούλα κι ἀρχοντοθυγάτρα, μοσχαναθρεμμένη, μὲ γράμματα καὶ

τρόπο, πήρε ένα σφουγγαρά. Θά πεις, εκείνη φτωχιά κι αϊτός με παρά και σπίτι και καίνα. Μά άλλο παράς κι άλλο τὸ σόι. Ὁ παράς δὲν κάνει τὸ σόι.

Μά κείνη ἢ σκύλλα γιατί νάν τοῦ τὸ λέει καθημερινῶς, νάν τοῦ τὸ χτυπάει κατάμουτρα; Σὰ δὲν ἤθελε, ἂς μὴν τὸν ἔκανε γαμπρό. Μὲ τὸ ζόρι πήρε τὴν κόρη της; Μά κείνη, μάτια μου, εἶχε κι ἀπὸ τὸ διὰβολο σόι. Κείνη ξεκούτιανε τὸ γέρο' ἔλοι τὸ μολογούσανε. Αὐτὴ ἔβαλε στὰ λόγια τῆ Μαρίνα και τῆς ξεσήκωσε τὰ μυαλά. Τώρα τὴν κρατεῖ κλεισμένη στὸ σπίτι. Περιμένει, λέει νὰ πεθάνει... Ναι, νὰ πεθάνει, γιὰ νὰ δώσει τὴν κόρη της σὲ κανένα γραμματισμένο. Γι' αὐτὸ, φαίνεται, μπάζει στὸ σπίτι της τὸ γιατρό, κείνον τὸ νέο, τὸ λιμοκοντόρο. Θέλει νάν τονὲ κάνει γαμπρό. Ἐχει, βλέπεις, προίκα τὸ κορίτσι της τώρα. Τὸ σπίτι, τὸ μεγάλο σπίτι, τὸ καινούργιο, εἶναι δικό της.

Δικό της; Βέβαια, μά και ἡ Μαρίνα δὲν εἶναι οὔτε τῆς μητέρας της, οὔτε τοῦ πατέρα της, οὔτε τοῦ γιατροῦ ποὺ μπανοβγαίνει στὸ σπίτι. Ἡ Μαρίνα εἶναι δική του, γυναίκα του. Τὴν στεφάνωσε στὴν ἐκκλησιά. Κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τοῦ τὴν πάρει. Καλὰ τοῦ λέγανε πὼς φέρθηκε μπόσιος, πὼς δὲν πάτησε πόδι. Ἐπρεπε νὰ μπεῖ μετὰ τὴν ἀστυνομία μέσα. Μά τότε φοβήθηκε τὶς φωνές, τὰ κλάματα τῶν γυναικῶν, τὸ σούσουρο τοῦ κόσμου. Ἄφησε νὰ μαλακώσουνε τὰ πρόματτα. Κοίταξε ἄνω. Μήνες τώρα, κι οὔτε τὸν συλλογίζονται, οὔτε κἀν ρωτοῦν γι' αὐτόν. Ἰσως περιμένουνε νὰ πεθάνει, γιὰ νὰ πάρει. Κείνος ὁ λιμοκοντόρος, ὁ γιατρός, τῆ Μαρίνα, τῆ γυναίκα του, τὴν ἀγάπη του, ποὺ τὴν ὄνειρεῦτηκε χροῖνα και λίγο τῆ γνώρισε.

Ὁχι, θὰ φανεῖ ἄντρας τώρα. Θὰ σηκωθεῖ νὰ πάει σπίτι του, θὰ χτυπήσει τὴν πόρτα, κι ἂν δὲν τοῦ ἀνοίξουνε, θὰ τὴνε σπάσει, θὰ μπεῖ μέσα. Ἄν εὑρεῖ γείνον, τὸν ἄλλον, τὸ γιατρό, τὸ λιμοκοντόρο, θὰ τονὲ διώξει. θὰ τονὲ βροῖσει, θὰ τονὲ φτύσει στὰ μούτρα, θὰ τὸν πεῖ κλέφτη. Ναι, κλέφτη. Ὁξω, κλέφτη, ποὺ κλέβεις τοῦ ἄλλου τοῦ τὴν ἀγάπη, και τὸν ἴδρωτα ἀκόμα. Γιατὶ μετὰ τὸν ἴδρωτά του χτίστηκε τὸ σπίτι, τὸ κλάτι γιὰ τὴ γυναίκα του, τὴ βασίλισσά του...

Κι ἂν φωνάξουνε τὰ πεθερικά του; Ὁξω κι αἰτοί. Ὁξὸ πότε θάν τοὺς ἔχει κοιμάντο στὸ εἶναι του;

Ἄν κλάψει ἄνω και κείνη, ἡ Μαρίνα, ἡ γυναίκα του, ἡ ἀγάπη του; Σαίρει. Θὰ τὴν πάρει στὴν ἀγκαλιά του και θάν τῆς πεῖ μερικά λόγια πονετικά. Δὲν ἔσπειρε πολλὰ γράμματα γιὰ νάν τὰ πεῖ εὐγενικά, μά ἡ φωνή του θάνα γλυκεῖά και τὰ δάκρυά του θὰ τὴν κάνουνε νὰ τονὲ συμπόνεσει. Εἴτανε καλὴ ἡ Μαρίνα, μὴδὲ φταίει καθόλου. Ἄν ἔλειπε ἡ μάννα της, ἡ σκύλλα, θὰ εἴταν ἕνα κομμάτι μάλαμα. Και θὰ τὸν ἀγκαλιάσει και κείνη, και θάγαπηθοῦνε, και θὰ γίνε καλὰ. Πάει κι ὁ θήγας, πάει κ' ἡ ἀδυναμία. Καὶ θάτσάλώσει τὸ κορμί του και θὰ δουλέψει πάλι και θάναγαλιάσει τὴν καλὴ τῆ Μοῖρα νὰ ξαναγυρίσει.

Ναι, θάν τὸ κάνει. Ἀπόψε μάλιστα. Τὸ γάλα και τ' ἀγὰ τὸνὲ δυναμώσανε. Καλὰ ποὺ ντύθηκε. Θεία φάτιση. Τὰ πόδια του βαστάνε. Ἐπειτα, μήπως εἶναι μακριά; Μόλις βγεῖ ἀπὸ τὸ σπιτάκι του, — τὸ πατρογονικό — θὰ βρεθεῖ στὸ δρόμο. Κόπος θὰ εἶναι τὰ εἰκοσι σκαλοπάτια τοῦ σοκακιού. Ἐπειτα κάμ-

πος. Ἰσα στὸ μικρὸ σοκάκι και με πέντε δῆματα θὰ βγεῖ στὴν ἀγορά. Ὁ ἀτικρούσει τὸ σπίτι του, κοντὰ στὸ μουράγιο. Θὰ πῶρε κουράγιο, και νὰ, στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ.

Ἐτσι θὰ κάνει. Εἶναι νύχτα κιάλξ και δὲ θὰ τὸνὲ δεῖ κανεῖς. Ἐχει κι ἀστροφεγγιά και θὰ βλέπει.

Σηκώθηκε και δοκίμασε πάλι τὰ πόδια του. Καλὴ, βαστάνε. Καλὰ τοῦ εἴτανε κ' ἡ ξαδέερφη του κι ὁ Νικόλας, πὼς δυνάμωσε. Θὰν τοῦ κάνει καλὸ κι ὁ κζθαρός ἀέρας...

Πῆρε τὸ καπέλλο του, τὸ φόρεσε λίγο στραβά, ὅπως συνήθιζε, βγήκε ἄξω, κλείδωσε τὴν πόρτα και ξεκίνησε.

Ἀλήθεια, πόσο τὸν εὐχαριστοῦσε τὸ ἀεράκι τῆς νύχτας! Ποργὸς ἔφτασε στὴν ἀκρὴ τοῦ στενοῦ δρόμου. Στάθηκε λίγο και στηρίχτηκε στὸν τοῖχο. Τρέμανε τὰ πόδια του. Μπα! εἶναι ποὺ ἔμεινε ἀλάερο μήνα στὸ κρεβάτι. Τώρα θὰ κατεβεῖ τὰ σκαλιά. Ἀνάβολα λιγάκι, μά δὲν πειράζει, θὰ τὰ κατεβεῖ σιγά. Κατεβαίνε, μά τοῦ κοβόταν ἡ ἀναπνοή. Και κείνος ὁ θήγας ξανάρχισε πάλι. Τοῦ τράνταζε τὸ στήθος. Μά θὰ κατεβεῖ, πρέπει νὰ φτάσει στὸ σπίτι του, ὅσο συλλογιέται πὼς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἄλλος μέσα...

Κατεβαίνε ἕνα ἕνα τὰ σκαλιά, μά εἶχε ἴδρωσει. Κουράγιο, λίγξ εἶναι και τελίωσανε. Κατεβαίνει ἀκόμα. Τώρα λυγίζονε τὰ γόνατά του, τρέμουνε τὰ χέρια του, ξεφεύγουν ἀπὸ τὸν τοῖχο ποὺ ἀκκοιμπόυσε γιὰ νὰ στηριχθεῖ, θολώσανε τὰ μάτια του, και πρὶν ἀκόμα φτάσει στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι, ἔπεσε κ' ἔγειρε μετὰ τὸ πρόσωπο στὸν τοῖχο.

Ἐμεινε κίμποση ὦρα ἐκεῖ. Ὁ ἀέρας φύσηξε στὸ πρόσωπό του και συνέφερε. Κάπιο βιολετὸ ἀκούστηκε, και μὰ συντροφιά ποὺ τραγουδοῦσε θραχνά, μεθυσμένα. Ἀποκορηῖς δά. Ὁ λαγουτιέρης ξεφώνιζε:

Καλὲ δὲ με λιπάσαι, τοῦ χάρου πᾶς και λές,
κι ὁ χάρος δὲ με πῆρνε, και κάθεσαι και κλοῖς.

Ἐμένα μοῦ τριφιᾶζει τὸ τραγοῖδι, συλλογίστηκε ὁ Πάνος.

Ἡ συντροφιά ζύγωσε στὸ σοκάκι. Ὁ Πάνος εἶπε μετὰ τὸ νῦ του: πὼς θάθελα νὰ μὴ με γνωρίσουνε...

Ἡ συντροφιά προσπέρασε χωρὶς νάν τονὲ προσέξει. Μονάχι ὁ τελευταῖος εἶδε κάπιο ξεπλωμένο, αὐτὸ νὰ κοιμάται.

— Βρέ, κάποιος κοιμάται ἐδῶ. Χαρά στὸ κρεβάτι.

Ἐνος ἄλλος τονὲ σκουντήξε σιγά μετὰ τὸ πόδι και εἶπε:

— Ἐ, πατριώτη, μετὰ τὸ τουλοῖμι τὸ ἦρες ἀπάψε.

Τραβήξαν. Ὁ Πάνος δοκίμασε νὰ σηκωθεῖ και κατώρθωσε νὰ στηλωθεῖ στὰ πόδια του.

— Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία! εἶπε.

Βρισκότανε πὰ στὸ ἴσωμα και περπατοῦσε σιγά, μά κάπως σταθερότερα. Δὲν εἶναι και μακριά τὸ σοκάκι, ὕστερα, νὰ τὸ σπίτι του.

Θάνα ἄνω περασμένη ἡ ὦρα, σκέφτηκε, γιατί σκυλὶ δὲ βαδίζει.

Ἐφτασε στὸ σοκάκι και πάλι ἔνωσε νὰ τρέμουνε τὰ πόδια του. Ἐπιασε ἄνω τὸν τοῖχο και περπατοῦσε. Αἰστανότανε νὰ χάνεται ἡ καρδιά του, τ' αὐτὴ του δοῖζανε, τρέμανε τὰ χέρια του. Κουράγιο, λίγο

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

Ίδιοκτήτης και Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
 Έκδότης και Διαχειριστής: ΧΡ. ΓΑΝΙΑΡΗΣ & ΣΙΑ

Ταχτικοί συντάκτες: ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ, Γ. ΦΤΕΡΗΣ, ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΩΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Όσα γράμματα ενδιαφέρουν τη Διαχείριση πρέπει να διευθύνονται:

Χ. ΓΑΝΙΑΡΗΝ & ΣΙΑν Σοφοκλέους 3, ΠΕΤΡΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Γιά την Ελλάδα	δρ.	25	τό χρόνο.
		13	τό εξάμηνο.
		7	τό τρίμηνο.
Γιά την Αγγλία και Αίγυπτο	£	1	τό χρόνο
	£	0,10	τό εξάμηνο
Γιά την Αμερική	\$	5	τό χρόνο
	\$	3	τό εξάμηνο

Και γιά τα άλλα μέρη ανάλογα

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Θ ΕΩΡΕΙ χρέος του ο «Νουμάς» να διορθώσει όσα έγραψε στο φύλλο 741 (σελ. 18) σχετικά με το συντάκτη της πλαστογραφημένης επιστολής του Gerard Lacaze Duthiers. Την πλαστογραφημένη αυτή επιστολή του κ. Ντυτιέ, την κατασκεύασε στο Παρίσι ένας κάποιος Αλεξαντριανός Αποστολόπουλος, και την έστειλε στο Βάσινγκτον, κι ο κατημένος ο Βάσινγκτον, σάν ποιητής που είναι, πίστεψε απελέστατα πως δέν κάνει τίποτα κακό, δίνοντας να δημοσιευτεί ένα πλαστό γράμμα. Χαιρόμαστε που στην ταπεινή αυτή υπόθεση είναι ολοσδιόλου ξένος ο φίλος ποιητής κ. Λέωνιας Κουκούλιας, και λυπούμαστε, γιατί άδικα τον παροτρύνουμε.

ΜΠΟΡΟΥΜΕ από τώρα να αναγγείλουμε δυό διαλεχτά δημοσιεύματα που θάν ταρχινήσουμε από το φύλλο της πρώτης του ερχόμενου Όχτώβρη, που θα μπεί ο «Νουμάς» στην καινούργια, την καθιερωμένη λογοτεχνική περίοδό του. Το πρώτο δημοσίευμα είναι μια πλατιά κριτική μελέτη του ποιητή Κοκστή

άκομα και νά ή αγορά. Νά και τό σπίτι. Σάν πολλά φώτα έχει. Διασκεδάζουμε, φαίνεται...

Στάθηκε. Τα μάτια του θολώσανε και μόλις διακρίνει θαιμά το σπίτι του. Η καρδιά του έσθηνε, τα χέρια του πάλι ξέφυγαν από τόν τοίχο, τα πόδια του τσακίσανε και σωριάστηκε κάτω.

Άχ! δέ θα φτάσω, ψιθύρισε κ' έκλεισε τα μάτια του.

Τά μεσάνυχτα φύσηξε ένα δυνατό ξεροδόρο. Τό πρού βρήκανε τόν Πάνο πεσμένον. Στά μάτια του είτανε κρυσταλλαμένα δυό δάκρια...

Παλαμά για τό Δάντη, τό δεύτερο, μιá σειρά ανέκδοτα γράμματα, που άστειλε ο μακαρίτης ποιητής Κώστας Χατζόπουλος στον κ. Καρλ Dieterich στή Λειψία, από τά 1902 ίσαμε τά 1910, και που σ' αυτά γίνεται κουβέντα γιά ζητήματα φιλολογικά, κοινωνικά, πολιτικά κτλ.

ΜΕ όσα κι αν ταμπουινάνε οι καλάθιοι νέοι, ο «Νουμάς» αιστάνεται ξεχωριστή χαρά σάν άνοιγει τίς στήλες του σέ κανένα καινούργιο, άγνωστο ταλέντο. Έτσι ή χαρά μας είναι μεγάλη σήμερα, που θα σάς παρουσιάσουμε μιá παιδούλα δεκαεννιά χρονών, από τή Σάμο, ολοσδιόλου άγνωστή μας, την Μπετίνα, που θάρθει στο ερχόμενο φύλλο τοί Νουμά με τόν «Υμέναιό» της, να μιάς δώσει ένα τόσο διαλεχτό κομμάτι ρυθμικής πρόζας. Το «καλάθι» μας, όσο άδυσώπητο κι άχρόταγο κι αν είναι, μερικέσ φορές δέχεται άόγγυστα νάν ταβίνουμε νηστικό. Αν στυχώς οι φορές αυτές είναι τόσο σπάνιες!...

Β ΡΗΚΕ πάλι την ευκαιρία, που τή ζητεί με τό κερί πάντα, ένας πνευματικός γυμνοσάλαγκας, να βγει και να μιάς σαλιαρίσει γιά «πολοσεβιζόντας και ρωστανιζόντας» και να δηλώσει έτσι άγρια, πως μισεί, μπρορ! τζάνουμ, τή Γερμανία, αν και θέλει να λέγεται... σοσιαλιστής! Το γυμνοσάλαγκας αυτόν τονέ δάξουμε πιά στους σεμνούς γεροντόνους, που τόσο χωραχτηριστικά ήλισε γι' αυτόν: ο χρονογράφος της «Τελευταίας Ωρας».

ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΓΑΥΚΕ ΠΑΤΕΡΑ...

Πατέρα μου, γλυκέ πατέρα,
 Της αγωνίας σου την κλίνη,
 Κάποιο γαλήνιο μεγαλείο
 Πώς μυστικά την περιχύνει!
 Το μεγαλείο της καρδιάς σου,
 Που, κι αν τά μάτια σου έχουν κλείσει,
 Μ' άκομ' άρχοχτυπά με πόνο,
 Δέν της βαστάει να μιάς άφήσει!
 Σωάντα χρόνια ξίανφου σθίηνον,
 Και γίνοιμαι παιδάκι πιά!
 »Τρέξε, μικρούλη μου, να παίξεις!

 Και μου χιδεύεις τό κεφάλι.
 Και κάθε μέρα με τί γλύκα
 Μοθήματα έκανες μαζί μου,
 Και τών γρημμύτων την άγάπη
 Πώς φύτεψες μες στην ψυχή μου!
 Κι όταν στίς μπόρες ή καρδιά μου,
 Το θάρρος άρχιζε να χάνει,
 Τήν άνοιχτή πίντ' άγκαλιά σου
 Παρηγοριάς είχε λιμάνι.
 Πατέρα μου, γλυκέ πατέρα,
 Κι αν φεύγεις τώρ' από κοντά μου,
 Μά ή τρισεγάπητη μορφή σου
 Πάντα θα ζεί μες στην καρδιά μου!

ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΗΜΑ

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΕΝΟΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ

Στό κρεβάτι που με κρατούσε μία μικρή αδιαθεσία, ξεφύλλιζα τον περσινό «Νουμά», διαβάζοντας κάτι δυσσερούς στίχους, κ' εκεί απάνου έπεσαν τα μάτια μου σ' ένα άρθρο που έγραψα εδώ κ' ένα χρόνο απ' αφορμή τη δολοφονία του Ίδα. Έτσι θυμήθηκα μία ιουλιανή κουβέντα μας που δημοσίεψα στο άρθρο μου εκείνο (φύλλο 697 τής 15 Αυγούστου 1920, σελ. 102).

Λέγαμε με τον Ίδα, δύο μέρες πριν τον σκοτώσουν, πώς οι περισσότεροι από τους ανθρώπους, που ορισκόντανε σε πραγματική ψυχική κ' ιδεολογική συγγένεια μαζί μας, είχαν κολλήσει στο Βενιζέλο και στο βενιζελικό σύστημα της προσωπολατρίας, ξενολατρίας και καταπίεσης κάθε ελεύτερης σκέψης, (την ελεύτερη σκέψη τη θυμούνται όταν δεν είναι στα πράματα, βλέπε νοεμβριανά και σήμερα, μά σαν έγιναν Κυβέρνηση αφομοιώθηκαν κι αυτοί με τους γυπαραίους, αν όχι βοηθώντας, όπωσδήποτε σιωπώντας στα άτιμα μέσα, χάρη σε... γενικώτερα ζητήματα τα όποια γενικώτερα ζητήματα δεν τα αναγνωρίζουν όταν αυτοί πιέζονται). Από την άλλη μεριά λέγαμε πώς σύντροφοί μας στην τότε Αντιπολίτευση είτανε οι αντίδραστοί της μετεπαναστατικής (1909) εποχής, άνθρωποι που δε μας συνέδεε μαζί τους τίποτε άλλο από την επιθυμία να ρήξουμε το βενιζελισμό.

Μέσα σ' αυτό το τραγικό δίλημμα προτιμήσαμε να πάμε με την αντίδραση. Τη πρώτη φαινότανε παράξενο στους παλιούς μας συντρόφους και φίλους τῶ σπουδῶν που είτανε στο βενιζελικό στρατόπεδο. Αυτοί ξεχνούσαν την προδοσία που έκαναν στην ιδεολογία μας, ιδεολογία με πρώτη θέση την ελεύτερη σκέψη. Αυτοί, γεμάτοι από αξιώματα, προτιμούσαν να ανέχονται τα όργια των γυπαράων και των κούντουρων, κάποιος μάλιστα από τους πιο αγαπημένους μου — ο ανώτερος όπωσδήποτε από όλους, — καταδεχότανε και μιλούσε με τον Κούντουρο. Δε θέλω να πω πώς όλοι τους θυσίασαν τις ιδέες τους για το αξίωμα. Είτανε και οι άνθρωποι που δεν κινήθηκαν, γιατί από ιδιοσυγκρασία δεν μπορούσαν να ανλάβουν πρωτοβουλία και να δημοσιογραφήσουν ή να διαμαρτυρηθοῦν προφορικά ένκνιτα στίς βενιζελικές μεθόδους. Μά οι περισσότεροι είτανε οι άλλοι — εκείνοι που μπορούσαν να πάρουν πρωτοβουλία και δεν τόκαναν, γιατί δεν ήθελαν να τα γαλάσσουν με το Βενιζέλο και με την κλίμα του, γιατί, ξεχνώντας τις δημοκρατικές τους αρχές και το λυμπεραλισμό τους, προτιμούσαν να μάς σφάζει όλους ο Γόπης παρά νάρθει ο Κωνσταντίνος στην Ελλάδα, έστω κι αν τον ήθελε ή πλειοψηφία του λαού.

Ήμεις όμως οι λίγοι αντιβενιζελικοί «διανοούμενοι» (που δε ζήτησαμε και δεν πήραμε αξιώματα, σαν είδανε πώς ή καινούργια κατάσταση, που βοηθήσαμε και μεις για νάρθει, δεν είτανε σύμφωνη με τα ιδανικά μας) — εμείς που θαρρετά όποστηρίξαμε όποστηρίξαμε την ελεύτερη σκέψη — σκεφτόμαστε

όποστηρίξαμε την ελεύτερη σκέψη — σκεφτόμαστε διαφορετικά. Βλέπαμε πώς το βενιζελικό σύστημα είχε δυό βασικές αντιθέσεις μαζί μας, τον ξενισμό και τον αφορισμό — κ' έπειτα πώς είχε άσχηγο έναν πανίσχυρο Αφέντη που κανέναν δε λογιόριζε κτί, είτε σύντριβε είτε διακρώντας και δίνοντας αξιώματα στους πρωτεργάτες, παραλούσε κάθε μεταρρυθμιστική κίνηση.

Αντίθετα, στην αντιπολίτευση τής εποχής εκείνης, έλπιζαμε πώς, αν και πολύ λίγοι, θα μπορούσαμε να επικρατήσουμε, γιατί φανταζόμαστε πώς «τ' αντίδραστικά στοιχεία δε θα είχαν τό ήθικό κέρος για ν' αντισταθοῦν στην πρόδοσ». Έπειτα, γνωρίζοντας το σημερινό Προστυπουργό με την πραγματικά φιλελεύτερη και δημοκρατική ιδεολογία του, αποτέλεσμα όχι μπόσικης έφημεριδομορφωσης μά βαθειάς μελέτης και χωνεμένης επιστημονικής πεποίθησης, πιστεύαμε πώς στα χρόνια, που ταλαιπωρήθηκε μακριά απ' την Ελλάδα, θ' απάλασε τη θέλησή του και θάναστεκότανε στο αντιδραστικό ρεύμα των συνεργατών του, άκοιμητώντας άπάνω στη μεγάλη λαϊκή πλειοψηφία που τον κλούσε, και μη προσπαθώντας να στηριχτεί στην έμμεση μά στην άμεση έκλογή. Μά κι αν οι έλπιδες μας αυτές δεν πραγματοποιόντανε (ή τρίτη, πώς θα μπορούσαμε με τον Ίδα για πυρήνα να κάνουμε τριτοκομματική κίνηση, έσθρησε με το θάνατό του), σκεφτήκαμε πώς έπρεπε πρώτα να πέσει ο βενιζελισμός κ' έπειτα θα είτανε εύκολο να πολεμηθεί ή αντίδραση του αντιβενιζελισμού, γιατί στην ομάδα μας έλειπε ο Αφέντης, ο αντίστοιχος του Βενιζέλου, και γιατί τ' αντιδραστικά στοιχεία τ' ανεχότανε προσωρινά ο λαός για να χριστήσει το Βενιζέλο — μά δεν τ' άγαπούσε.

Έτσι προτιμήσαμε να μείνουμε σύμμαχοι τής αντίδρασης και νικήσαμε το βενιζελισμό. Μά και στο στρατόπεδό μας άμέσως νίκησε ή αντίδραση και κείνους από μάς, που τραβηχτήκαμε παράμερα με άηδία από την πρώτη στιγμή και τους άλλους που δοκίμασαν να βοηθήσουν, μά πολύ γρήγορα πήγανε στα σπιτάκια τους ή είναι έτοιμοι να πάνε και τον Άρχηγό τής Πλειοψηφίας. Είναι ή τελευταία αυτή νίκη, που είναι και ή πιο σημαντική, γιατί λείπει για την έρα ο πυρήνας του άγώνα ενάντια στην αντίδραση σε τόπο που ζητάει άκόμα άρχηγούς και όχι ίδεες, είναι ή τελευταία αυτή νίκη όριστική ή προσωρινή; Έσως δε χάρηγε άκόμα κάθε έλπίδα πώς μπορεί στο τέλος να κερδίσουμε εμείς τον Προστυργό και να τον θγάλοιμε με τα λίγα άλλα δυνατά, γιατί νεώτερα, χέρια μας από τα άρτηροσκληρωτικά άγκαλιάσματα που τον σφίγγουν και που σίγουρα θα αιστανότανε περισσότερο αν άλλες γενικώτερες σκοτούρες δεν τον άπασχολούσαν.

Μά είτε ή νίκη τής αντίδρασης είναι όριστική είτε όχι, ένα πράμα θα έπρεπε να ιδούν καθαρά τα νέα στοιχεία από τα δυό στρατόπεδα. Δεν έννοώ φυσικά νέα στοιχεία τους σανατισμένους άρθρογράφους τής «Πατρίδας», που έλεισαν τα μάτια τής γνώσης υποοστά στην πίστη ένός ανθρώπου και στο μίσος ένός άλλου, που το Έθνος όλόκληρο τον θέλει Κεσάλι του και ήλεκτριζεται σ' όνομά του, γιατί ο άλλος αυτός είναι σήμερα Έθνική Δύναμη χωρίς ούτε ή

παρουσία του όδτε τὰ δικαίωμάτᾳ του νὰ ἐμποδίζου
τις γνήσιες δημοκρατικὲς ἀρχές (μόνο ἀρλοικιστικῆ-
δες δημοσιολόγοι μποροῦν νὰ πιστεῦν, πὼς ἅμα ὁ
Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εἶναι Βασιλιάς ἀλλὰ
ἀστὸς, ἐλεγμένοι κἀθε πέντε ἢ ἑπτὰ χρόνια, ἔγινε
σπουδαία μεταβολή, ἄλλως τε θάρθει κι αὐτὸ τὸ φροῦ-
τα μὰ μέρα κἀι στὸν τόπο μᾶς, χωρὶς ν᾿ἀλλάξουν αἰ-
σθητὰ οἱ ἄλλες συνθήκες τῆς πολιτικῆς ζωῆς, για-
τί μερικοὶ Οὐάιλσονες κἀι Πουανκαρέδες μπορεῖ νὰ
εἶναι πιὸ ἐπικίντυνοι ἀπὸ τοὺς Γουλιέλμους). Αὐτοὶ
περιμένουν πάντα τὸ μεσσία (μὲ μικρὸ κἀι μὲ κεφα-
λιὰ γράμμα) κἀι θέλουν νὰ φύγει ὁ Κωσταντίνος.
Εἶναι οἱ... δημοκράτες τῆς μεγάλης πολιτικῆς. Μὰ ὁ
πάρχουν κἀι νέα στοιχεῖα, πιὸ ὀρθολογιαμένα, πὼς
θλέπουν τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητά, πὼς δὲν ἔ-
χουν ἕμιονες ιδέες, γιατί στὴν πολιτικὴ πὼς βασίζεται
σὲ ἀνθρώπινες μεταβλητὲς συνθήκες ἄλλιμονο σὲ
κείνον πὼς παρσέρνεται ἀπὸ τέτοιες. Κἀι τὰ νέα τῶ-
τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ διὰ στρατιώπεδα, ξεκινῶντας γιὰ
τὴν ὥρα ἀπὸ τις ἀρχές τοῦ σημερινοῦ πολιτεύματος,
θὰ μποροῦσαν νὰ οργανωθοῦν γιὰ νὰ ριξοῦν τὴν
ἀντίδραση. Ἀφίνοντας ὀριστικὰ τὸ Βενιζέλο στὴν
καινούργια του ὀριστικῆ ἀπόφαση νὰ μὴν ἀνακα-
τωθεῖ πᾶ στὴν πολιτικὴ, γιατί τὸνομα αὐτοῦ προκαλεῖ
ρίγη ἀνατιχίλας στὴ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ, ἀφίνον-
τας ὀριστικῆς βλῆψες κἀι δουλεύοντας στὶς ιδέες
πὼς ἄλλοτε μᾶς εἶχαν ἐνώσει, πρὶν μερικοὶ ἀπ' αὐ-
τοὺς ὑποτάχθουν στὸ βενιζελισμό, νὰ ἐτοιμαστοῦν γιὰ
ἕνα ἰδεολογιατὸν ἀγῶνα. "Ἄν ὁ σημερινὸς Πρωθυ-
πουργὸς θελήσει ν᾿ἄρθει μαζί μας, θὰ εἶταν ὁ ἰδανι-
κώτερος ἀρχηγός. "Ἄν τὸν κερδίσει ὀριστικὰ ἢ ἀντι-
δραση, θὰ τραθήξουμε τὸ δρόμο μονάχοι, ζητώντας
μέσα στὶς τάξεις μας τοὺς ἀρχηγούς. Στὴ δεύτερη
αὐτὴ περίπτωση ὁ ἀγῶνας μας θὰ εἶναι πιὸ τραχὺς,
μὰ ἢ νίκη πάντα θὰ εἶναι δική μας κἀι ὄχι σὲ πολὺν
καιρὸ, γιατί ἢ ἀντίδραση δὲν μπόρεσε νὰ ριζώσει.

Γράφοντας ἐτοῦτα, δὲν περιμένο νὰ κροποφορή-
σει ἢ ἰδέα μου. Ζαίρω πὼς στὸν τόπο μας προέχουν
οἱ μικροφλοτιμίες κἀι τὰ προσωπικά. Μὰ ὅταν κα-
νένας εἶναι σὸ κροβάτι, βρίσκει εὐκαιρία νὰ ξεδια-
λύνει τις σκέψεις του, (μὲ τὸ ἐλαφροντικὸ πὼς μπορεῖ
νὰ προθοῦν γιὰ πυρετικὸ παραλήρημα), κἀι νὰ τις
γράψει τουλάχιστο ἔτσι, γιὰ νὰ θγάλει τὸ ἄχτι του.

A. ΤΡΑΝΟΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ ΜΟΥ

Πάντα μονάχη μου στὴν κάμαρά μου,
Μ' ἀγάπης ὄνειρα κοντὰ σου ζῶ.
Σφίγγω τὸν πόνο μου μὲς στὴν καρδιά μου,
— Αἰῶνια ἐσένανε σὲ ἦσκιο θωροῦ. —
"Ἐλα πᾶ... Πέρασαν χρόνια πὼς λείπεις...
Μακριὰ σου κόλαση μοιάζ' ἢ ζωῆ...
"Ἐλα κοντὰ μου... μὴν ξαναφύγεις,
Γιατί μὲ νέκρωσεν ἢ συλλοή.
Γιὰ συντροφιά μου μόνο μοῦ μένουν
Τᾶνθια πὼς μοῦστειλες τὰ θγενικά,
Κι αὐτὰ, γιὰ δὲς τα, θλιμμένα γέρνουν
Νὰ μαρσθοῦνε σιγά... σιγά...

Χιός.

ΦΟΥΑΜΕΝ

ΜΠΡΟΥΣΣΟΣ

16

Ἡ δέρτερη ἰστορία ἔτυχε στὸ γυμνασιό. Καθὼς
διαβαίναμε τὸ πέρμα ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πρὸς τὴ δε-
ξιὰ ὄχτη, εἶδα τρεῖς ταξιδιώτες, ὄχι κἀι τόσο χω-
ρικούς, πὼς καθισμένοι κοντὰ σὲ ἕνα λεβεντόκορμο
δέντρο μαγέρεβαν. Τῆ σιὰ τους, πρόχειρη κἀι πε-
τρούρτιαστη, τὴν εἶχανε στημένη στὴ θέση τοῦ κορ-
μοῦ, ὄστε ἢ φλόγα ἀνεβάνοντας καπάλιζε τὴ φλού-
δα. Στάθια κἀι τόλμησα νὰν τοὺς παρατηρήσω ἂν
δὲν εἶτανε σκληρὸ πὼς γιὰ μὴν μικρὴ τους ἔτσι περα-
στὴν ἐφοκλία κατᾶστρεφον ἄδικα ἔνα τοῦ Θεοῦ ἄ-
ριστοῦργημα, αἰώνιον πλάσμα· ὁ κόπος τους δὲ θὰ
πλήθαινε δὰ κἀι πολὺ ἂν ἔχτιζαν τὴ σιὰ λίγο παρέ-
κει. Κἀι κατᾶστρεφα μὴν μικρὴ διδαχούλα. Τὸ πὼς
ἅμα κροποφοροῦν τὰ δέντρα, συχνὰ δὲν ξαναφρι-
τροῦνουν ἄλλε ὄμοια(1), πρὸς καμὸδέντρο χωρὶς ἄ-
ξία· πὼς ὅταν κἀι ἀπτὰ χαθοῦν, φέβγει τὸ χῶμα.
πὼς τότες οἱ θελχτικὸ ἀπτοὶ πρωτόγονοι παρᾶδει-
σει κροποποῦν ἀπελπιστικὰ παντοτινὴ ξερατᾶ κτλ.
Ἀπὸ τὴν ἀπάντησή τους ἔβλεπε τὸ ἕξερων πὼς ἔ-
πρεπε νὰ φεῖδονται τὰ δέντρα. Μὰ εἶπαν πὼς ὁ δι-
κὸς τους τρόπος δὲν τὰ πειράζε· πειράζονται μον-
χὰ ὅταν οἱ φωτιές ἀνάθουνται μέσα στὶς κορφάλες.
Ἀπὸ τρεῖς κορφάλες ἐκεῖ κοντὰ, μᾶθρες καρθονια-
μένες, μαρτινοῦσαν πὼς τοῦτο ἀληθινὰ γίνεται συ-
στηματικά. Γιατί, προφυλαγμένη ἔτσι ἢ φωτιά ὀλό-
γυρα μέσα στὴν κορφάλα, ἐνεργεῖ, ἐνὸ στὰ ἀνοικτὰ,
ὅταν τὸ παρκαμικρὸ φυσάει, σκορπάει ὁ ἀνεμος τις
φλόγες κἀι δὲ γλύφουν τὸ τσουκάλι.

Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς φυτικῆς κατᾶστρεφῆς τὸ
θλέπει ὄχι μοναχὰ ἐδῶ στὸ λέφτερο τάχα βασίλειο,
παρὰ παντοῦ ὅπου κροατὴ ἢ φυλὴ μᾶς. Ἄλλοτε ἢ
Κύπρο, στοὺς καιροὺς τῶν Φοράγων, φημιζοῦνταν
ὄς πηγή ἀφθοῦνης κροατηγῆσιμης ξυλικῆς· τί ἀπόγινε
ὄλος ἐκεῖνος ὁ στολισμός κἀι πλοῦτος; Στὴ Μυτιλήνη
εἶχε ἕνα ὄμοιατότο λόγγο τᾶμα (ὄπως ἐκεῖ λένε
τοῦσικα τοὺς πέφκους), μὰ κἀι ἐκεῖνος τὸ περισσό-
τερο ἀφανίστηκε. Στὸ Ἑλλάνον τὰ βουνὰ τῆς Κρή-
της κέρσα ἕνα δάσος ἀγροικατᾶρισσα — σπανιό-
τατης νομίζω λογῆς δάσος — ὀλότελζ ἀποπορομέ-
νο. Στὴ Ρόδο, ὅταν ἔμενε στὸ μοναστήρι, μοῦλεγε ὁ
γούμενος πὼς μὴν ἐπιτροπή χωριανοὶ παρουσιᾶστη-
καν κἀι τὸν παρκαμνοῦσαν νὰ πυρπολήσει τὸ μον-
στηριακὸ δάσος τῶν πέφκων ὄστε νὰν τὸ σπείρουνε,
κἀι ἀπτὸς, ἀντὶς ἀμέσως νὰν τοὺς δώσει τὴν πιὸ θι-
ριὰ του κατᾶρα, μοῦ ζήτηε τὴ γνώμη μου ἂν δὲν εἶ-
τανε φρόνιμο κἀι κροποφορὸ νὰ σιμορροθεῖ. "Ὅμως
πὼς κροποφορὸ; Τὸ πολὺ πολὺ θᾶβθαζε διὸ σοδιές,
μὴν μὲ 10 ο)ο καρπὸ κἀι μὴν μὲ 5, ἔπειτα ἴσως μῆτε

(1) Ὁ Henry O. Forbes (Eastern Archipelago σελ. 132) λέει : "Ὅταν τὸ παλιὸ δάσος ρηματῆι, τὰ κατοπινὰ δέντρα εἶναι τὰ περισσότερα ἀλλοτικῆς φυλῆς, φυλῆς σπανίας στὸ παλιὸ τὸ δάσος. Στὴ Σουμάτρα δέντρα μὲ ξύλο σπανιότατο κἀι πολυτιμότερο κόβονται, μισοκαί-
γονται, ἔπειτα ἀφίνονται νὰ σαπίσουν. Ἐκεῖ ἀνάμεσα
στοὺς κορμούς θερίζουν ἴσως διὸ σοδιές, ἔπειτα ἢ γῆς ἐγ-
καταλείπεται κἀι γλιγορα γεμίζει τιποτένια δέντρα ἢ κυ-
ριέβεται ἀπὸ ἀξερζωτο καλιόχορτο."

Μὰ κἀι μὲ τὰ παλιὰ δέντρα χάνονται κἀι διάφορα βοτα-
νικά εἶδη. Ρᾶτῆσα τὸν καθηγητὴ Δημάδη—ἐμπειρο συ-
στηματιστῆ—ἂν τοῦτο ἔγινε ἐδῶ στὴν Ἀττικὴ, κἀι μὲ βε-
βαίωσε μὲ ἕνα μελαγχολικότερο κούνημα τῆς κεφαλῆς.

πικίντυνο όμως γιατί θα πάρουν όλες οι Μενιδιάτισσες ψήφο.

Την ανάληψή αυτή προς τα δέντρα και τη φυσική καλλονή την έχουμε κοινό χαρακτηριστικό με κάτι άγριες φυλές, όπως λ. χ. του Ανατολικού Αρμενίου (δες τη σημείωσή μου αρ. 1), ή με τα κοιμισμένα Λατινικά έθνη της Νότιας Αμερικής, όπως δηγεται ο Belt στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου του. Μά εμείς είμαστε πανιάπαισ ανθρωπολόγοι, γιατί κανένα έθνος (ποδοξο) στον κόσμο δεν ταξιδοθετα τόσο, έχοντας έτσι κάθε ευκαιρία να δεί το πολυτισμοῦ τα αγαθία. Όμως δε φαίνεται να ποριζόμεστε πολύ κέρδος από την καλή μας αυτή τύχη· κάποια ήθικη ή διανοητική παχυδεμοσύνη στέκει εμπόδιο. Μιά φορά, περνώντας με το βιπόρι τα στενά της Έβροιας, παρατηρούσα τα μαγεφικά της τοπεία. Έκει ένας Αμερικάνος δικός μας πλησιάζοντάς με μια στιγμή, του είπα να κοιτάξει πόσο ωραία εκείνα τα μέρη. Μπῶ, απάντησε καταφρονητικά, έμένα μου φαίνονται άγρια. Φοβοῦμαι μήπως είναι τύπος μας αυτός ο άνθρωπος. Ταξίδεψε τον κόσμο δίχως τίποτα να διδαχτεί, μήτε ίσως έμαθε να χρίσεται άλλο παρά τις κατιές και τα μπάρ του Σικάγου.

Λέει ο Delizze : Qui sait aimer les champs sait aimer la verrue. "Όποιος ξέρει να αγαπάει την έξοχή, ξέρει και την άρετή. Άλλα και αντίθετα, όποιος δεν αγαπάει την έξοχή και τα δέντρα της, αυτός δεν ξέρει τί θα πει καλοσύνη, καταντίκει ανάληψης και προς τα ζῶα, ακόμα και προς τον άνθρωπο. Την ανάληψή αυτή παντοῦ τη βλέπεις εδώ ολόγυρά σου· άλλοι βροανίζον τα ζῶα, άλλοι αδιαφοροῦν όταν τους βλέπουν το βάσανο. "Όταν πήγαμε στην Καζαμιά με τον Ταγκόπουλο στα 1912, έτιχε να διχθάσουμε στις τοπικές εφημερίδες πως οι κάτοικοι μελοτοῦσαν τον ωραισμό της, είδαμε όμως και πως στην άγορά τυραννούσαν τις όρνιθες, περιφέροντάς τες σφιχτοδεμένες πέντε έξη μαζί ανάποδα, ενώ οι μουστερήδες τους στριφογύριζαν τα πόδια όταν τις ζετάν για να διαλέξουν την πιο παχιά. Έγραφα τότες σε μια τοπική εφημερίδα πως, αν αγαποῦσαν οι Κοορματιανοί τον πολιτισμό, αντί ωρεξερους καλύτερα ὡς σταματοῦσαν πρώτα το βάρβαρο βροανιστήριο των πουλιών· μά ο συντάχτης δεν τύπισε το γράμμα. Έμαθα έπειτα πως και με μυχτήριζε. Μῶς ήρθε εδώ τώρα και ο Πάλλης, και δε βρήκε για τίποτα άλλο να μῶς μιλήσει παρά για όρνιθες.

Στη Σαλονίκη πρώτη φορά είδα την περιεργη και απάνθρωπη μέθοδο που φροτώνονται εδώ τα βόδια στα κεράβια. Τους περνούνε ψηλά γύρω στα κέρατα, και ενώ το ζῶο στέκει αναμιασώντις άμειμνο στο μύλο, άξαφνα βρίζεται στην άερα, και έτσι κερφ ενένο από τα κέρατα κατεβάζεται στο άμπάρι. Άπορώ πως δεν ξεροζώνονται τα κέρατα, γιατί το τέντωμα πρέπει να είναι φοβερό. Και ο πόνος το ίδιο, και είναι τροχιδότατο θέαμα να δείς στη ματιά τοῦ βοδιού την έκπληξή του και τον τρόμο. Διάβασα κάποτε πως και από τον άκροδο τρόπο τον έχουμε κοινό με τους κοιμισμένους και άναίσθητους Λατινικούς λαούς της Νότιας Αμερικής.

Ένα φριχτό θέαμα είδα τον περασμένο Μάρτη ενώ κατέβαινα από τον Άη Γιώργη προς το σταθμό της Νεμέας. Άπάντησα εκεί ένα τέρας που στο σμά-

ρι γύρω τοῦ μουλαριού του πέντε έξη άρνιά τα είχε κορμασμένα από τα πόδια. Ό Άη Γιώργης από τη Νεμέα απέχει ὡς δέμισο ὡρες, και τόσον καιρό έπρεπε τα άρνια να μαρτυροῦνται. Θρηνοῦσαν με ένα σταραχτικό τρόπο, ίσανό, όπως λέει ο Σελήτης, να βγάιει λυπηρό από σκληρά και σιδερένια σπλάχνα και από Ταρταρίκες φυχές· ὄχι όμως από Μορσάτικη. Στάθηκα και τὴν ζόρτζια νῦν τα πονέσει και σαράξει, μά χαρογέλασε εἰσρονικά και

περνάει το τέρας το σκληρό χωρίς να μου μιλήσει.

Πανώθερά τον τον καινούργο ! "Είσαι πού, όταν παίει στην κόλαση, να περιφέρεται κορμασμένος ανάποδα στον αῶνα των άπαντα, ενώ χαρογελοῦνε από ὄφες διαβάνει μουριάς άγριογαιοῦτσουνα στοιχιά ! Λέει η θρησκεία «Αίλιος οκτείρει φυχῶς κτηνῶν αἰτοῦ» (Παροιμ. 12,10.)

Σ' από το κεφάλαιο της συμπεριφοράς προς τα ζῶα περιπατοῦμε μέσα πίσω από τους Τούρκους που κατά τον επιτελέρη προβάται να ανθρωπισοῦνε. Οι Τούρκοι τα συμπονοῦνε. Θρημίαι στα Γιάννα, όταν πρωτοπήγα εκεί στα 1906, στο Τούρκικο νεκροταφείο μέσα χαμηλά σε ένα δέντρο κοντά στο δρόμο, ὡπο περιδιαδαιναν ἄλλοθς κόσμο, ένα άντρογέννο λελέκια φρόντιζαν φιλόστοργα τη φοιλιά τους και χοροτοῦσαν τα ράμφη με τον κομικό δικό τους τρόπο. Τόσο δε φανταζόντοσαν πως μπορούσε και τις νῦν τα πειράξει. Και λελέκια θαροῖσες παντοῦ, σε δέντρα και σε κεράβια. Μῶ σῶν ξυναπήγα στα 1913, μέλις λίγο μετά την κατοχή, είχαμε σχεδόν λείψει ολότελα, γιατί τα είχαμε βάσει στο σημάδι. Το μαρτυροῦει από και ὀθρονίτους (Τῶ Ήμερα και τα Άγρια του Βουνοῦ και το Ἀγγον σελ. 135) : «Μῶν η δύο εβδομάδας από έπεσαν τα Γιάννα, η πρώτη επιτροπή των Τούρκων που έγινε και το πρώτο παράτονο ήτο για τους προβολισμούς κατά των λελεκιών». Κάτι παρόμοιο έγινε και με τα ίερά περιστέρια της Αίρισσας. Μῶ με το στρατηγό Σκαρλάτο Σούτσο είχε κατελάβει τη Αίρισσα ένας συνταγματάρχης του Ιαπικού Ἀγγελόπουλος, ταχτιφς κληνηός, που ὡμως κληνηοῦσε για να τρώει, ὄχι από σπορτικό ένθουσιασμό, και πρώτη του δουλιὰ στάθηκε από τα παρήθηρί τον να σκοτόνει τα περιστέρια του Τζαμουῦ(3). Οι Τούρκοι έστειλαν επιτροπή να παρκαπονεθοῦν, και ο Σούτσοσ προσπίδησε να σταματήσει την ιεροσυλία. «Εί λές, στρατηγέ μου, απάντησε ο Ἀγγελόπουλος, έμειγες να δείς; Ἀφτά καλέ είναι τερωάτχα», και το έπιχειρήμα νίκησε. Ἀφτό άκουσα τον ίδιο τον Ἀγγελόπουλο νῦν το δηγεται με άφτοκαμάρι άπέραντο.

Ό Μοριάς ἄλλοτες εἶτανε γιομίτος λελέκια· μά στον καιρό του σηκωμοῦ τους έγινε το ίδιο συστηματικός διωγμός και ξαφανίστηκαν. Λέει ο ιερζόστολος Hartley σελ. 27 και 374 του βιβλίου του που άνάφερα πριν : «Τῶν Ἑλλήνων η αντίπαθεία προς τους Τούρκους προχώρησε τόσο, ὡστε κατάστρεψαν όλα τα λελέκια του τόπου. "Όταν ρώτησα το λόγο, μου ξήγησαν πως το λελέκι είναι Τούρκικο πουλί, πο-

(3) Οι Ἀγγλοι κληνηοί ποτές δεν κληνηοῦν περιστέρια, μήτε ντουφεκίζουν πουλιὰ καθισμένα, παρά πάντα στο φτερό.

τές του δὲν ἔχτιζε φωλιά ἀπάνου στῶν Χριστιανῶν
τὰ σπίτια, παρὰ πάντα στῶν Τούρκων. Δὲ θυμᾶμαι
νὰ εἶδα μίτη ἓνα λελέκι ὄλο τὸν καιρὸ πού πέρασα

στὸ Μοριά Τῶν Τούρκων ἀλήθεια ἢ στοργή πρὸς
τὰ πετεινά εἶναι χαρακτηριστικὸ τους καλόκαρδο». (Συνέχεια)
ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΟΙΞΗ

(6)

— Ἀνέ τί, σου λέγε σὺν ξαφνιαζόσουνα μὲ τὰ ταξίματα του. Ἀλά Ρήγα θὰν τὸ πᾶμε; Ρήγα, μὲ τὰ μέτρα, τὴ ζωὴ σου μέτρα; Μὲ τὰ μέτρα ἢ ζωὴ του, μὲ τὰ μέτρα ἢ ποιήσῃ του... Αὐτὸς θάχει ὑπολογίσει καὶ πόσους ποίντους πρέπει νάνα ἢ χωρίστρα του!... Νὰν τὴν βράσω ἐγὼ τέτιζ ζωὴ!...

Ὁ Βαρνάς βρήκε τὸ Ρήγα στὸ γραφεῖο του. Τοῦ μπιστεύτηκε τὸ τί ἤθελε, ὁ Ρήγας τὸν ἄκουσε προσεχτικά, σκέφτηκε λίγο, κ' ὕστερα τὸν 'σубοῦλεψε πῶς νὰν τὴ συντάξει τὴ διαθήκη του, γιὰ νὰ μὴν μπορέσει κανεὶς νὰν τοῦ τὴν προσβάλλει.

— Ἦλιε καὶ μερικὲς ὑπογραφές τώρα γιὰ τὴ συμβολὴ πὸν σουδῶσα! τοῦπε γελαστά, καὶ τοῦσπρωξε μπροστά του μερικὰ χαρτόσημα γραμμένα, συμβόλια πελατῶν του, νὰν τὰ ὑπογράψει γιὰ μάρτυρας.

Ὁ Βαρνάς βγήκε ξυλαφρωμένος ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Ρήγα.

— Μπορεῖ κανεὶς τώρα νὰ πεθάνει ἀνεπαγμένος καὶ ἥσυχος! σὺλλογίστηκε, μὰ χαμογέλασε πικρὰ ἀμέσως, γιὰτὶ αὐτὴ ἢ σκέψη τοῦ φάνηκε κομικιὰ, παιδιάστικη.

— Σὰ νὰ μὴ ζεῖ γιὰ τίποτ' ἄλλο ὁ ἄνθρωπος, μοιρομοίρισε, παρὰ μονάχα γιὰ νὰ συντάξει τὴ διαθήκη του!... Νά, ὁ σπουδαιότερος σκοπὸς τῆς ζωῆς, πού ἀποδείχνει θεοφάνερα πῶς τὰ ζῶα εἶναι σοφάτερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ δὲν τὰ σκοτίζει ὁ μπελὰς τῆς διαθήκης!...

13

Ὅστοςο ἢ διαθήκη γράφτηκε κανονικά, ὅπως τοῦ εἶχε ὑποδείξει ὁ Ρήγας, κ' ἔγινε κ' ἢ κατάθεσὴ τῆς στὸ συμβολαιογραφεῖο κανονικώτατα. Ὅλα πηγαίνανε πὰ μιά χαρὰ στὸ μαγαζὶ καὶ στὸ σπίτι. Οἱ γκρίνιες τῆς Ξανθίπτης δὲν τὸν ἐνοχλοῦσαν καθόλου, εἶτανε «ἄσφριζα πυρᾶ», καθὼς τὴν χαρακτήριζε. Φοροῦσε τώρα θῶρακα ἀτασάλenio, πού δὲν τονέ διαπερνοῦσε οὔτε μπάλια κανονιοῦ. Ἐἶχε κανονίσει τὴ δουλιές του, εἶχε κάνει τὴ διαθήκη του. Μποροῦσε, λοιπόν, ἄποια ὥρα ἤθελε, νὰ πεθάνει.

Ἐνα βράδι εἶχε τὴν κοιταμάρα νὰ τὴν πεῖ τὴ σέψη του αὐτὴ τόσο μεγάλωφωνα, πού τὴν παραξήγησε ἢ Ξανθίπτη.

— Ἐκανες τὴ διαθήκη σου, λοιπόν! τοῦ εἶπε. Καὶ δὰ μ' ἀποκληρώνεις, βέβαια...

— Ὅχι! διαμαρτυρήθηκε ἥρεμα.

— Τότε, τί γράφεις σ' αὐτὴν; ρώτησε.

— Δὲν μπορῶ νὰ σ' τὸ πῶ!... Θὰν τὸ μάθεις σὺν πεθάνω...

— Σὺν πεθάνεις! τοῦπε σαρκαστικά. Βέβαια, σὺν πεθάνεις, γιὰ νὰ μὴν μπορέσω νὰ διαφεντέγω τὸν ἑαυτὸ μου!... Τώρα νὰ μοῦ τὸ πεις... Ἀπαιτῶ νὰ μοῦ τὸ πεις τώρα!... Τ' ἀκούς;... Τὸ ἀπαιτῶ...

Κ' ἐπειδὴ ὁ Βαρνάς σόπαινε χαμογελώντας, ἢ γλωσσάρα τῆς ξαμιολήθηκε καὶ τὰ πῆρε διὰ σόβαντα:

— Βέβαια, δὲ σὲ σφέρει νὰν τὸ πεις, γιὰτὶ τὸ ξαίρω... μοῦ τὸ μαρτύρησε ἐμένα ὁ σὺβόλοιογράφος... Μ' ἀποκληρώνεις!... Ἀποκληρώνεις καὶ τὴν κόρη μου!... Κι ἀφήνεις ὄλο τὸ ἔχει σου σ' αὐτὲς τὴς σουρλουλούδες, πούρχονται στὸ μαγαζὶ σου καὶ σὲ ξεμυζιλίζουνε... γεροπαρραλιμένε... τρελοῦλιακα!... Ἀχ, μωρέ... Καλὰ μοῦ τὰ κάνεις... Ἐπρεπε νὰ σὲ κλείσω στὸ φρενοκομεῖο ἐγὼ...

Ἐπτερ' ἀπὸ τὸ βραδινὸ κατακλυσμό, ὁ Βαρνάς ἔπεσε στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ μὴν κλείσει μίτι δλη τὴ νύχτα. Εἶτανε δεκάμισο πᾶνου κάτου ἢ ὥρα, σὰ διλάμπαραῶθηκε στὴν κρεβατοκαμάρα του, στὸ τὰ-σῶ του, καθὼς τὴν ἔλαγε, καὶ ἔπληθόθηκε, ἔτσι ντυμένος καθὼς εἶτανε, στὸ κρεβάτι — κ' εἶτανε πέντε τὸ πρωτὶ, σὰ σηκώθηκε, κ' ἔρρηξε λίγο νερὸ στὸ πρόσωπό του, καὶ βγήκε, πατώντας στὰ νύχια, γιὰ νὰ μὴν ξυπνήσει τὴς ἀρχόντισσες. Τὰ πουλιὰ κελαδοῦσανε, σὰ βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του, καὶ ὁ Κανελὴς τὸν ἀκοινοῦσε, χαροῦμενα, χοροπηδώντας.

Ὁ Βαρνάς, κρατώντας τὸ καπέλλο στὸ χέρι του καὶ ἀνσαιίνοντας λαίμαργα τὴν κίγινὴ μαγιατίκη δροσιὰ, προχώρησε μὲ δῆμα ἀργὸ στὰ κοιτουροῦ, τὴν ξαίροντας καὶ αὐτὸς γιὰ ποῦ. Ὁ Κανελὴς διὸ τρεῖς φορὲς δοκίμασε νὰ πηδήξει πάνω του, καὶ νὰν τοῦ γλείψει τὰ χέριζ, καθὼς τὸ συνηθίζε, μὰ νιώθοντας τὸν ἄκεφο, σῦχασε καὶ ἀρχίγησε καὶ αὐτὸς, ὁ δόλιος, νὰ κανονίσει τὴν περπατησιὰ του σὺφωνα μὲ τὸ δῆμα του τ' ἀργό.

— Ἐνα σικὶ κεῖ, καὶ σέβεται τὸν πόνο μου, κ' οἱ ἀδῶσοι τὸν περιφρονοῦνε καὶ τὸν βρίζουνε! σὺλλογίστηκε ἀντακοιφιστικά καὶ ξακολούθησε τὸ δρόμο του.

Τραβοῦσε πρὸς τὸ ἀνατολικὸ περιγιάλι, πέρασε διὸ τρεῖς χαλκομένους ἀνεμόμυλους, ἀφίνοντας τὸς στὰ δεξιά του, ἀνέθηκε, χωρὶς νὰν τὸ νιώσει, τὴ μικρὴ ἀνηφοριὰ, καὶ μόνο σὺν ἄφησε τὰ σπίτια καὶ τὰ ξοχικὰ καφενεδάκια καὶ βγήκε ἔξω, στ' ἀνοιχτά, ἀφίνοντας πῶσω του καὶ τὸ στενόμακρο γεφύρι, πού εἶτανε χτισμένο στὰ ριζὰ τοῦ βουνοῦ, πάνω ἀπὸ μὰ ρεματιὰ ἀπότομη, πού τέλιανε στὴ θάλασσα — μόνο τότε, σὺν πέρασε καὶ τὸ στενόμακρο γεφύρι, εἶδε πῶς τραβιότανε μοιραῖα πρὸς τὸ «Ἀκρογιάλι τῆς Ἰτσας» καὶ ἀνατολίσασε.

Τὸ ἀκρογιάλι τῆς Ἰτσας! Ἀπὸ παιδί, ἀπὸ δεκα-

εννιά χρονών παιδί, από τη μέρα που πέθανε η Ίτσα, είχε να πάει από τα όμορφα κείνα κατατόπια. Τάποφευγε, και σιγά σιγά το είχε καταφέρει και νάν τα ξεχάσει ολότελα. Και νά, σήμερα, που ο άβυσταχτος πόνος του τόν έφερεν προς τα κεί. Δέ σολογίστηκε νάντισταθεϊ. Προχωρούσε. Πέρασε τ' άρδιαστα σπιτάκια που βρισκόντανε σ' άριστερά του δρόμου, άλλα κλεισμένα κ' έρημα, κι άλλα χαλασμένα ολότελα, ρημάδια άφισμένα στάγριακαίρια και στις βροχές, με τίς σικιές άραδαριά στις μαντρομένες αϊλές, σά φρουρούς, και με τὰ πλακοστρωμένα πεζούλια απόξω — και τραβήξε προς τα δεξιά, κάτω στα βράχια, που ύψωνόντανε πάνω από τη θάλασσα. Έκει στάθηκε λίγο, κι αντίκρυσε τὸ μακρι νησί, μακρουτσικι, προς τὴν ανατολή, απ' όπου σέ λίγο θάβγαινε ὁ ήλιος.

— Έτσι και τότε! μουρούρισε θλιμένα, κι άρχινησε νά κατεβαίνει τόν έγκρεμό, τόν απότομο, που θά τόν έφερεν κάτω κεί, προς τ' «Άκρογιαλί της Ίτσας».

Πήρε τὸ φιδωπὸ μονοπατάκι, που τὸ πρωτοπάτησε παιδί και που, αν και τόσοι και τόσοι θάν τὸ πατήσανε, μέσα σέ τριάντα χρόνια, οὔτε τοσοῦτὰ δέ φάρδινε, και βιάδιζε άργά και προσεχτικά, άνάμεσα από τάνδιωμένα θυμάρια κι από κάπια κίτρινωπά βαριμύρουδα άγριολούκονδα.

Ὁ Κανελής τόν άκολουθοῦσε σιωπηλά και νιζάμενα. Ξαφνικά, στην ξυπνημένη του φαντασία άνεθήκανε κάπιοι παλιοί του, λησμονημένοι στίχοι, που στην άρχή τούς εἶπε τρεῖς και τέσσερις φορές από μέσα του, συμπληρώνοντας κανένα στίχο, που από τόν καιρό τόν είχε ξεχασμένο, ή αλλάζοντας άλλονε, που τόν εἴδρισε άσκημοφτιασμένονε, και ύστερα άρχινησε νάν τούς λέει και φωναχτά, εκεί στην άπόλυτη έρημιά, με φωνή ραγισμένη, γεμάτη πόνου και παράπονο :

Και κατεθήκαμε μαζί τόν άγριον έγκρεμό,
Έσὺ ὀδηγήτρα μου κ'έγὼ τὰχνάρια σου άκλουθώντας,
και στ' άκρογιαλί φτάσαμε — 'Αγάπης Έρεό —
που ξεψυχάει ή θάλασσα τὰ βότσαλα φιλώντας.

Και μοῦλεγε: 'Αλίμονο! σέ σέρνω στὸν γκρεμό!..
Και σουλεγα, φιλώντας σου τὰ δόλοικα χεράκια :
— Σικιά σου δικα παίρνουνε ένα χάδι απόλό.
Παρκέτο οἱ βράχοι γένουνται κ' οἱ άγκαδιές άνθάκια!

Και με τὸ τραγούδι στο στόμα έφτασε στο άκρογιαλί. Η θάλασσα γαλήνια κι ασάλευτη μπροστά, κι άγρια βράχια πίσω και στα πλάγια. Κάτω μιὰ πέτρα μεγάλη, ολόασπρη, άνάμεσα στα βότσαλα και μπροστά μιάν άλλη πέτρα, μεγαλύτερη, ένα κομμάτι βράχος, κυλισμένο εκεί, ποιός ξαίρει πόσα χρόνια κ' αἰώνες πριν, ὁ μισός στη θάλασσα κι ὁ μισός στην άκρογιαλιά.

Έκει τόν είχε φέρει, παιδί σάν εἶτανε, δεκαεννιά περίπου χρονών, ή Ίτσα, ή ψηλόλιγνη κοπέλλα, με τ' άστραφτερά ολόμαυρα μάτια και με τὰ σγουρά κατακάστανα μαλλιά, και κεί την πρωτοφίλησε. Τὸ είχε διαλέξει ή ίδια τὸ μέρος, και στο τρίτο ή τέταρτο γράμμα που τού είχε στελεει, τού τὸ περιέγραφε πιστά, σάν και νάν τού τῶχε ζυγγραφίσει. «Στὸ μέ-

ρος λοιπόν από τὸ έρημικό, τούγραφε, που τὸ περιζώνουν άγρια βράχια και που τὸ φράζει από μπροστά ή θάλασσα, θά πρωτογνωρίσει κι από κοντά ή Ίτσα τὸ Θύμη της...»

Κ' έτσι έγινε. Ένα δειλινὸ αὐγουσιάτικο, τὸ θυμάται σάν τώρα, που καθότανε κεί, σ' ένα ξοχικὸ καφενεδάκι απόξω, λίγο πριν ὁ δρομάκος γυρίσει στην πλαγιά του βουνού, που φέρνει προς τὸ στενόμακρο γεφύρι, πέρασε ή Ίτσα και τούγενψε νά την άκολουθήσει. Σηκώθηκε και την άκολούθησε από κάπια απόσταση. Σάν έφτασε στο γεφύρι, κάθισε πάνω στο πέτρινο πεζουλάκι και τόν περιέμενε.

— Πάμε! τού εἶπε άμα την έφτασε.

— Που; τή ρώτησε δειλά.

— Νά, στο άκρογιαλί μου! τού άποκρίθηκε θαρρετά και προχώρησε.

— Κι ἄ μᾶς δούνε μαζί ;

Η Ίτσα έσκασε στα γέλια.

— Κρίμα, που εἶσαι κι άγώρι! Δέ φοβάμια, έγὼ πούμαι και κορίτσι και φοβάσαι εσύ ;

Κατακοκκίνησε και την άκολούθησε θαρρετά. Στο δρόμο λίγες λέξεις, μισές κι αυτές, αλλάξανε φτάσανε στο άκρογιαλί, στο «Άκρογιαλί της Ίτσας», ὅπως τόνομάτισε από κείνη τή στιγμή. Η Ίτσα κάθισε στην ολόασπρη πέτρα, ὁ Βαρνάς ξεπλώθηκε στα βότσαλα, σικά στα πόδια της. Δέ μιλούσανε. Για ὦρα δέ μιλούσανε. Πῶς νάρχινησινε ; Ίσως νά μη βρισκανε κ' οἱ δύο τους πῶς νάρχινησούνε. Η Ίτσα ξαφνικά άρχινησε νά γελάει.

— Λοιπόν; τόνε ρώτησε.

— Τί ; ρώτησε και κείνος.

— Η παλλημαριά σου ὄλη ξεθυμαίνει στα ραβασάκια ; Εἶσαι ένα τρομερό παλλημαρί άμα γράφεις!..

— Με κοροϊδεύεις, Ίτσα ;

— Όχι! Τὴν παλλημαριά σου θαμιάξω... Έλα πὸ κοντά!...

— Μᾶ δέν εἶμαι κοντά ; διαμαρτυρήθηκε σιγανόφωνα.

— Όχι, δέν εἶσαι κοντά, κύριε!... Νά, έτσι κοντά...

Κι άπλωσε τὰ χέρια της, γελαστή, για νά τονέ σύρει τάχα και τ' άκούμπησε στὸν ὦμο του κι ανασηκώθηκε λίγο, και γέροντας τὸ κεφάλι της στο κεφάλι του τού χάζεψε τὰ μάγουλα με τὰ μαλλιά της και τόνε φίλησε δυνατά στο στόμα.

— Νά, έτσι κοντά! τού ξανάειπε.

Τὴ φίλησε και κείνος. Και ύστερα, σάν ξανακάθισε πάλι στην πέτρα της, άκούμπησε, ξεθαρρεμένος πιά, τὸ κεφάλι του στα γόνατά της, κ' ένιωσε τὸ χέρι της τ' απόλό νάν τού χαϊδεύει στοργικά τὰ μαλλιά...

Πήγανε τρεῖς τέσσερις φορές ακόμα στο άκρογιαλί της. Και ή άγάπη της άναθε και φούντανε. Ένα δειλινὸ τούδωσε και τὰ παρθενικά της τὰ στήθια και τὰ φίλησε, και τόν εἶπε παιδί της.

— Τώρα πούγινες και παιδί μου, νά μην κάνεις άταχτι, γιατί εἶμαι κακιά μαμὰ έγὼ και θά σέ δέρω...-

Ύστερα στα ἔμπα του χειμῶνα, άρρώστησε βαριά από πούιντα ή Ίτσα, και πέθανε. Κ' ύστερ' απὸ δυὸ τρεῖς χρόνια ὁ Βαρνάς παντρεύτηκε.

— Θάνατος κι αυτός! συλλογιζόντανε κείνο τὸ

πρωινό, καθισμένοι στην ολόκληρη πέτρα της "Ιτσας, με τον Κανελη ξεπλωμένο στα πόδια του, και βαριαναστέναξε στη θύμησή της. "Α δὲν πέθανε ἡ "Ιτσα, τῶρα, ἢ ἀγάπη τους μὲ γάμο θὰ τέλει. Καὶ θάταν εὐτυχημένοι. Θάταν;... Ποιὸς μπορούσε νὰν τοῦ τὸ θεβαιώσει αὐτό; Μήπως κακιά εἶταν ἡ Ἐσθίρα; ἔταν, ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ φλογερὴ ἀγάπη, παρήκανε, καὶ μὴπως ὁ γάμος δὲν εἶταν ἰσχυρὸς νὰ μεταμορφώσει σιγά σιγά καὶ ἀσύνειδα καὶ τὴν "Ιτσα σὲ λύκαινα;

— Πέθανε στὸν καιρὸ της ἡ "Ιτσα! συλλογίστηκε. Καὶ συμπληρώνοντας τὴν βιβλιονήτη φράση τοῦ Νίτσε, μουρομούρισε:

— Τουλάχιστο γιὰ μένα, πέθανε στὸν καιρὸ της. Ἔτσι, ἔμεινε στὴ θύμησή μου σὰ μὰ κλωνόφυτο ἰτιά καὶ δὲν πρόφτασε νὰ ξελιχτεῖ σὲ ἀγκυροῦνη φραγκοσιδιά, ὅπως ἡ Ἐσθίρα....

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Ο Α Σ Η

Ἀγκυρῆ μου Νομιά,

Χρὲς τὸ βράδι, γυρεύοντας λίγη δροσιά στ' ἀκρογυῖα τ' Ἀναπλιού, εἶχα τὴν καλοτυχία νὰπολιάσω ἕνα ἀξέτιμητο δροσοψύχι: τρεῖς κατέλλες μιλούσανε πίνου στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Σιζητούσανε ἡρεμα, σιωπῶν, σποχαστικῶς. Τέλειες ἐπαναστάτισσες καὶ στὴ γλώσσα καὶ στὴς ιδέες. Γιὰ τ' ἀντιδροσοτικὸ Ἀνάπλι, ποὺ διὸ πραγματικοὶ συντρόφοι ξενηχίσσανε στὸ μπουντρούφι, γιατί ἡ φρόδρα τοῦ κατέλλου τους εἶταν κωμικὴ, καὶ ποὺ κιντυνεῖεις νὰ ξελοφορτωθεῖς ἀν βάλεις κόκκινο λουλούδι στὸ σακκάκι σου, εἶταν ἐκπληκτικὸ καὶ ἀναπάντεχο νικητὸς ἀπὸ πλοῖσια κορίτσια πὼς ἐλάτε θὰ πάει καλὰ ὁ κόσμος, ἅμα κανένας δὲ θὰ ζεῖ σὲ βίαιος τῶλλονοῦ καὶ ἐκάθε ἄτομο πρέπει νὰ δουλεύει, κανένας νὰ μὴ μένει ἀργός, καὶ ἀκόμα πὼς ἐὸ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζεῖ γιὰ νὰ ἐργάζεται καὶ ὄχι νὰ ἐργάζεται γιὰ νὰ ζεῖ. Θαρροῦσες πὼς ἡ Παρθένα «ἡ μελχορνοῦλα, ἡ λιγώλογη, μὲ τὴ σταθερὴ περπατησιά, τὴ σταθερὴ φωνὴ καὶ τὴ σταθερὴ ματιὰ», εἶτανε καὶ στητὴ, ὀλοζώντανη, ἔτοιμη νὰ σηκώσει ψηλά τὴς ἀπολότρωσης τὸ μπαζάκι — σύμβολο ἡ ἰδία καὶ φρωτεινὸ παράδειγμα στοὺς μαγγιάγγιχτους νέους, ποὺ νομίζουσι πὼς γεννήθηκα μόνον γιὰ φραγοτό καὶ γιὰ ἔπνο!

Ἀνάπλι 10 τοῦ Ἀλωνόρη 1921.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΙΗΤΕΣ ΜΑΣ

Ὁ κ. Karl Dieterich ποὺ τυπώνει σὲ λίγο στὴ Λειψία μιά ἀνθολογία γιὰ τοὺς νεοέλληνες ποιητὲς, ποὺ φανήκανε στὰ τριάντα τελευταῖα χρόνια (1890—1920), μᾶς ζητεῖ γιὰ μερικὸς ἀπ' αὐτοὺς τὸ π ο ὄ γ ε ν ν ῆ θ η κ α ν π ὅ τ ε γ ε ν ν ῆ θ η κ α ν καὶ τί δουλιὰ κάνουνε (τὸ ἐπάγγελμά τους). Γιὰ μερικὸς τοῦ στείλωμε τίς πληροφορίες αἰτές. Γιὰ ἄ-

λους ἄλλους, δὲν ξαίρουμε δυστυχῶς τίποτα, καὶ τοὺς παρακαλοῦμε νὰ στείλουν ἀπευθεῖας στὸν κ. Ντίντριχ Kaise Wilhelmst 5011 Leipzig — Γερμανία), τίς πληροφορίες. Οἱ ποιητὲς αὐτοὶ εἶναι: Ἀλεξίου Λ., Ἀγγελῆς, Ἀθάνας, Μάρκος Διγέρης, Τ. Μπαλάς, Δύλικα Μπέτσινα, Κλ. Δίπλα-Μαλάμου, Μάξιμος Δῶρος, Ἀγγελὸς Δόξας, Ι. Γουπάρης, Ν. Χατζάρας, Εὐανθία Χατζῆ, Χαρίης, Κελούβιτης, Ἀρ. Κεμπάνης, Σίτσα Καρασκάκη, Ν. Καρβούνης, Α. Καστοῦρης, Κ. Καβίρης, Κοκολοβάτος, Κοιμαρινός, Αἰμ. Κούρτελη, Αντ. Λουκόπουλος, Ν. Λιμπεράκης, Τίμος Μελίνος, Κ. Μισακλίδης, Ζαχ. Παπαντωνίου, Παπαστεφάνου, Ρ. Φιλόρας, Ν. Πορωτῆς, Α. Πορφύρας, Ἰωσήφ Ραφτόπουλος, Βασ. Ρώτας, Γακ. Σαρκηνός, Ἀγ. Σικελιανός, Γεωρ. Σπατάλης, Κώστας Οὐράνης, Κ. Βάραλης, Ἑλλ. Βοντζαλίδη καὶ Γιάννης Ζερβός.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ

λογοτεχνικὴ περίοδο τοῦ «Νομιά», ποὺ ἀρχινεῖ τὴν 1η τοῦ ἐρχόμενου Ὀχτώβρη, γράφονται ἀπὸ τώρα συντρομητὲς, ἀπὸ τοὺς κριτοὺς:

ΣΤΕΦ. ΠΑΡΓΑ, Ἀλεξιάντρηα, (Περιοδικὸ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ»).

ΜΙΧ. ΡΟΔΑΝ, Σμόρνη. (Γραφεῖο Τύπου Ἀρμοστείας).

Π. ΠΑΒΑΙΑΝΗ, Θεσσαλονίκη, (ὁδὸς Θεαγένοιο Χαρίση, 38).

ΒΕΑ. ΦΡΕΡΗΝ, Σόρξ, (Ἀγγλικὸ Τηλεγραφεῖο).
ΑΝΤΡΕΑΝ ΛΟ-Γ-ΖΟΝ, Χίος.

ΤΑΚΙΝ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗΝ, Βόλος, (Ἐφημερίδα «Θεσσαλίκα»).

ΜΕΝ. ΦΡΑΓΚΟΥΑΝΗ, Λεμεσός - Ἰκύπρου (Ἐφημ. «Ἀλήθεια»).

Ἀργότερα θὰ ὀρίσοιμε ἀνταποκριτὲς μας καὶ γιὰ ἄλλα μέρη.

Ὅσοι γράφονται καὶ πληρώνουν τὴ συνδρομὴ τους, θὰ παίρνουν ἀπὸ τοὺς ἀνταποκριτὲς μας ἀπόδειξη πληρωμῆς, ὑπογραμμμένη ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τοῦ Νομιά.

Ὅσοι φίλοι ἔχουν τὴν καλοσύνη νὰ δεχτοῦνε στᾶλλα μέρη τὴν ἀντιπροσωπεῖα τοῦ «Νομιά», παρακαλοῦμε νὰ μᾶς τὸ δηλώσουν.

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ συντρομητὲς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποὺ καθυστεροῦν περαιομένους συνδρομῆς, νὰν τίς στείλουνε στὸν ἴσασμε τὴν 1η τοῦ ἐρχόμενου Ὀχτώβρη ἐκδότῃ τοῦ «Νομιά» κ. Χ. Γανιάρη καὶ Σια, ὁδὸς Σοφοκλέους 3.